

Λουίτζι Φάμπρι

**ΑΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ
ΣΤΟΝ ΑΝΑΡΧΙΣΜΟ**

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Παρεμβάσεις

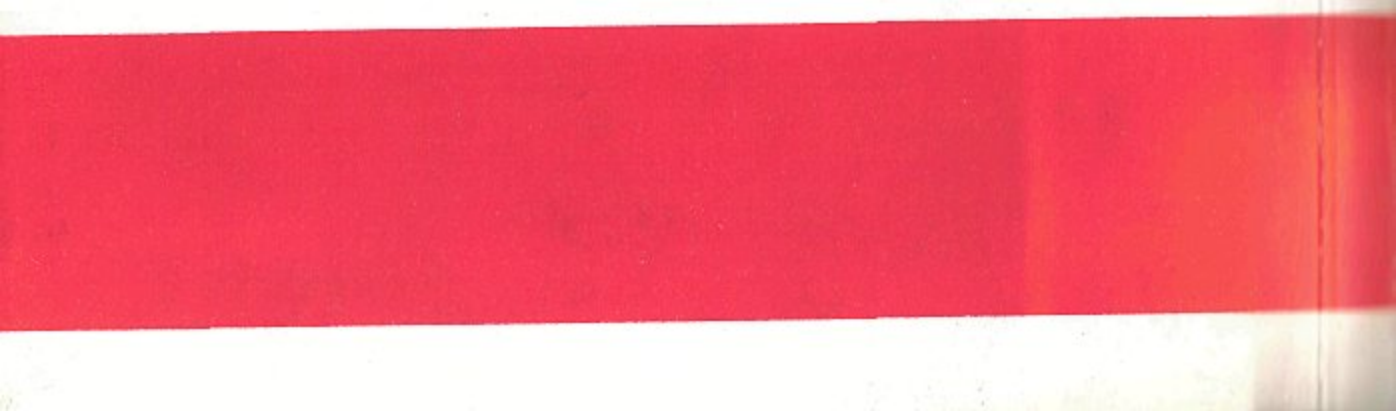
4

Λουίτζι Φάμπρι

ΑΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΑΝΑΡΧΙΣΜΟ

Κι έτσι έχουμε εκείνους που συντάσσονται στις γραμμές μας από εκδικητικό πνεύμα λόγω του μίσους που έσπειρε στην καρδιά τους η αθλιότητα κι η απελπισία, που έρχονται σε μας ακριβώς επειδή πιστεύουν ότι η αναρχία είναι το πνεύμα της βίαιης ανταπόδοσης και της εκδίκησης που περιγράφεται από την αστική προπαγάνδα και αρνήθηκαν να δεχτούν την αληθινή έννοια του αναρχισμού, δηλαδή, την άρνηση της βίας και το μεγαλείο της αγάπης ως θεμέλιου της αλληλεγγύης. Για τα άτομα αυτά ο αναρχισμός εξακολουθεί να σημαίνει βία, βόμβα, στιλέτο, μεσ' από μια περίεργη σύγχυση αιτίου και αποτελέσματος, μέσων και σκοπών...

ΛΟΥΙΤΖΙ ΦΑΜΠΡΙ

**ΑΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ
ΣΤΟΝ ΑΝΑΡΧΙΣΜΟ**

**Μετάφραση:
Ομάδα Αναρχοκομμουνιστών Κοινοτικών Νέας Σζύρης**

**ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ**

ΑΝΤΙ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

τα εν οίκω εν δήμω

(Το κείμενο αυτό δεν είναι και δεν πρέπει να γίνει αντιληπτό σαν μια σφαιρική και ολοκληρωμένη κριτική στον αναρχικό «χώρο». Μια τέτοια κριτική θα καταπιανόταν και με ζητήματα που δεν σχετίζονται άμεσα με τους σκοπούς αυτής της έκδοσης.

Αλλωστε, μια τέτοια κριτική δεν μπορεί να γίνει πριν δημοσιευτούν πολλά ακόμη κείμενα, κριτικά και αυτοκριτικά, και γραμμένα με το χέρι στην καρδιά.

Έτσι, περιορίσαμε την (αυτο)κριτική μας σ' ό,τι έχει να κάνει — κατά τη γνώμη μας — με τις ...κρατικές επιδράσεις στον αναρχισμό)

Τίτλος: Αστικές επιδράσεις στον Αναρχισμό
Συγγραφέας: Λουίτζι Φάμπρι
Μετάφραση: Ομάδα Αναρχοκομμουνιστών-Κοινοπιστών Νέας Σμύρνης
Επιμέλεια Έκδοσης: Νίκος Β. Αλεξίου
Έκδοση: Ελεύθερος Τύπος
Ζωοδόχου Πηγής 17
τηλ. 3602040

© για την ελληνική μετάφραση εκδόσεις Ελεύθερος Τύπος

Ούτε η ωμή βία και καταστολή του Παπαδόπουλου, ούτε το «αντι-πραξικόπημα» του Ιωαννίδη, κατάφεραν να ανακόψουν τη ριζοσπαστικοποίηση ενός όλο και μεγαλύτερου τμήματος των νέων και τη ριζοσπαστική κριτική και πρακτική εναντίωσή τους στην δικτατορία. Δεδομένης της αποτυχίας και των δυο, και απέναντι στο φάσμα της ριζοσπαστικοποίησης και εξέγερσης του λαού ολόκληρου, οι ελληνικές και βορειοαμερικανικές κλίκες των εξουσιαστών και των εκμεταλλευτών, έθεσαν σ' εφαρμογή το μηχανισμό

μετάβασης σ' ένα καθεστώς κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Κι αυτό, γιατί οι κλίκες αυτές αντιλήφθηκαν ότι κάθε περαιτέρω αύξηση της δικτατορικής κρατικής ωμής βίας και καταστολής μπορούσε, δυνάμει, να δώσει στη ριζοσπαστικοποίηση και την εξεγερσιακή διάθεση του λαού έναν επαναστατικό προσανατολισμό — δηλαδή, την απόρριψη κάθε μορφής εξουσιαστικής διακυβέρνησης, καταπίεσης και εκμετάλλευσης" κάθε οργάνωσης της οποίας η δημιουργία δεν απέρρευσε από τα κοινά συμφέροντα και τις ανάγκες του λαού, άρα και την απόρριψη όλων των κομμάτων.

Δυο ήταν οι κύριοι και προς επίτευξιν στόχοι των εξουσιαστών. Αφ' ενός να αποφευχθεί/ματαιωθεί ο επαναστατικός προσανατολισμός της ριζοσπαστικοποίησης και της εξεγερσιακής διάθεσης ενός λαού με κοινά συμφέροντα. Αφ' ετέρου, και στη συνέχεια, η καταστολή των ριζοσπαστικών/επαναστατικών μειοψηφιών, η άλωση τους, ο εκφυλισμός τους, η δυσφήμιση τους και η αφομοίωση τους. Ο πρώτος στόχος ήταν για τους εξουσιαστές ο σημαντικότερος, και εκτός των άλλων, τους «έλυσε τα χέρια» για να καταστείλουν αυτές τις μειοψηφίες. Για την επίτευξη του πρώτου στόχου απαιτήθηκε η ενεργοποίηση του μηχανισμού του «διαίρει και βασίλευε», ο οποίος είναι γνωστός με το όνομα «αντιπροσωπευτική δημοκρατία» και ο οποίος αναβάλλει επ' αόριστον — αλλά όχι για πάντα — την δημιουργία κοινών συμφερόντων, αφού κατορθώνει και διαιρεί το λαό σε δεξιούς, αριστερούς, κεντρώους, κεντροδεξιούς, κεντροαριστερούς, σοσιαλδημοκράτες κ.λπ. Ο μηχανισμός αυτός δούλεψε και εξακολουθεί να δουλεύει με αποτελέσματα καλά για τους εξουσιαστές. Αφού όμως το θέμα μας, εδώ, δεν είναι αυτός ο μηχανισμός, δεν θ' ασχοληθούμε άλλο μ' αυτόν. Αυτό που μας ενδιαφέρει είναι να δείξουμε με ποιους τρόπους οι εξουσιαστές πέτυχαν και το δεύτερο στόχο τους, και κανείς δεν μπορεί να ισχυρι-

στεί ότι δεν τον πέτυχαν.

Σχεδόν αμέσως μετά την μεταπολίτευση, οι εξουσιαστές βρέθηκαν αντιμέτωποι με μια ριζοσπαστική μειοψηφία διαφόρων επαναστατικών τάσεων, αλλά και με μια νεολαία, εν γένει, με οξυμένη αμφισβητησιακή διάθεση και πνεύμα. Ξέρουμε ότι κάθε φορά που οι εξουσιαστές έρχο-Υίαϊ αντιμέτωποι με κάποιους που τους αμφισβητούν, ενεργοποιούν κατασταλτικούς μηχανισμούς και μεθόδους που αρχίζουν από την ωμή βία και καταστολή, και τελειώνουν στην αφομοίωση του αμφισβητή. Αυτούς τους κατασταλτικούς μηχανισμούς και μεθόδους θα αναφέρουμε στη συνέχεια, σε σχέση με μια εκ των επαναστατικών τάσεων, Την αναρχική, χωρίς όμως να ξεχνάμε ποτέ ότι μια ανάλογη «συμπεριφορά» επεφύλαξαν οι εξουσιαστές και στους αριστεριστές και, κυρίως, στην «εξεγερμένη» νεολαία.

Δυστυχώς για εμάς και ευτυχώς για τους εξουσιαστές, στην Ελλάδα εισήχθη πολύ γρήγορα το *θέαμα* της εξεγερμένης αμερικανικής νεολαίας και όχι η ουσία της — ο κοινοβιακός/κοινοτιστικός, οικολογικός και φεμινιστικός Προσανατολισμός της σκέψης της και της πρακτικής της εισήχθη πολύ γρήγορα το *θέαμα* του γαλλικού Μάη του '68 και όχι η ουσία του — η απίστευτα εύκολη και αναίμακτη κατάρρευση κάθε Εξουσίας όταν το θέλει ο λαός. Έτσι, το «επαναστατικό» μαστούρωμα, η «επαναστατική» παρτούζα, η «επαναστατική» οδήγηση μιας τσόπερ, η ιδεολογία του ροκ, η «επαναστατικότητα» μιας ανοργάνωτης δραστηριότητας — όλα αυτά απέκτησαν το προβάδισμα και έριξαν πολύ γρήγορα στα αζήτητα τον ελεύθερο έρωτα, την ηδονή—ευχαρίστηση—χαρά αλλά και λύπη που μόνο μια *ανθρώπινη σχέση* μπορεί να προσφέρει, το ροκ ως εφελτήριο άλλης μιας ανθρώπινης κοινότητας, και, τέλος, την επιθυμία για οργάνωση των δραστηριοτήτων. Οι ίδιες οι μέθοδοι και μηχανισμοί που χρησιμοποίησαν οι βορειο-αμερικανοί εξουσιαστές για να καταστείλουν το

κίνημα των νέων και για να το αφομοιώσουν, υιοθετήθηκαν από την ελληνική εξεγερμένη νεολαία και, σε μεγάλο βαθμό, από τους πρώτους μεταπολιτευτικούς αναρχικούς σαν επαναστατικές μέθοδοι και πρακτικές ενάντια στους έλληνες εξουσιαστές!!! Έτσι, ξανά, το «επαναστατικό» σπάσιμο των βιτρινών, η ρίψη μολότωφ και η πάση θυσία επιδιωκόμενη σύγκρουση με τις κρατικές δυνάμεις καταστολής, έριξαν στο σκουπιδοτενεκέ της ιστορίας το ουσιαστικό *δίδαγμα* του Μάη του '68: όταν θέλει ο λαός, η Εξουσία καταρρέει αναίμακτα και αυτοστιγμή, και τα οδοφράγματα έχουν απλώς *συμβολική* σημασία. Όταν δεν θέλει ο λαός, κανενός είδους οδόφραγμα ή μολότωφ δεν μπορεί να ανακόψει την προέλαση των κρατικών δυνάμεων καταστολής και του στρατού.

Το θέαμα της εξεγερμένης αμερικανικής νεολαίας και το θέαμα του Μάη του '68 διαδόθηκαν γρήγορα και αγοράζονταν εξίσου γρήγορα. Το πρώτο, με την φροντίδα του κράτους, τυλιγμένο συνήθως σ' ένα μικρό ασημόχαρτο και με αντίτιμο — τότε — λίγα κατοστάρια. Το δεύτερο σε αφίσες που απεικόνιζαν σπασμένες βιτρίνες καταστημάτων, οδοφράγματα, συμπλοκές διαδηλωτών—αστυνομικών και αναποδογυρισμένα αυτοκίνητα. Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια, ήταν πλέον πολύ εύκολο για το κράτος να κατασκευάσει δυο «νέα» στερεότυπα του αναρχικού και να τα χρησιμοποιεί μαζί ή εναλλάξ για την επίτευξη των εκάστοτε στόχων του, μα πάνω απ' όλα για να δυσφημί τον αναρχισμό. Το ένα στερεότυπο έχει να κάνει με έναν «αναρχικό» που είναι έτοιμος να κάνει τα πάντα για να εξασφαλίσει τη δόση του' το άλλο, μ' έναν «αναρχικό» που, οπλισμένος με ρόπαλο και μολότωφ, καταστρέφει οτιδήποτε βλέπει μπροστά του. Και μπορεί μεν η πρώτη μεταπολιτευτική γενιά των αναρχικών να μην ευθύνεται απολύτως γι' αυτό, ευθύνεται όμως το μεγαλύτερο μέρος των νέων που αυτο-ονομάζονταν αναρχικοί, μετά τις καταλήψεις

αχολών, το '79.

Η μεγάλη πλειοψηφία των νέων αναρχικών, αντί να κρίνει τα αποτελέσματα των μεθόδων και πρακτικών που ήδη χρησιμοποιούνταν από τους προηγούμενους, όχι μόνο υιοθέτησε αστόχαστα και αβασάνιστα ως μόνη πρακτική της τη σύγκρουση χάριν της σύγκρουσης αλλά και την θεωρητικοποίησε! Ουσιαστικά, υιοθέτησε και θεωρητικοποίησε ένα στερεότυπο και μια πρακτική — ο ροπαλομπουκαλοφόρος που «τα κάνει λίμπα» — την οποία το κράτος προσπαθούσε χρόνια να πλασάρει στους αναρχικούς! Όμως, όταν το κράτος μοιράζει ρόλους και πρακτικούς, φροντίζει να οριοθετεί αλλά και να ελέγχει το χώρο στον οποίο θα παιχτεί αυτός ο ρόλος και θα εφαρμοστεί αυτή η πρακτική. Και, βεβαίως, αναφερόμαστε στα Εξάρχεια, τον χώρο που επέλεξε το κράτος για να καταπολεμηθεί από τους αναρχικούς του αντιπάλους! Εδώ, τώρα, αναφέεται ένα καιρίο ερώτημα που απαιτεί μια ειλικρινή απάντηση. Τί θα μπορούσε να πετύχει στον αγώνα του κατά του κράτους, ένα αναρχικό κίνημα ή ένας, έστω, «αναρχικός χώρος», ο οποίος υιοθέτησε το στερεότυπο, την πρακτική και τον στίβο που του πλάσαρε το ίδιο το κράτος;

Αποδεχόμενος τον στίβο που του πλάσαρε το ίδιο το Κράτος, ο «αναρχικός χώρος» απεκόπη νωρίς από την κοινωνία και από τους πραγματικούς και ουσιαστικούς κοινωνικούς αγώνες.

Υιοθετώντας και θεωρητικοποιώντας την πρακτική της σύγκρουσης χάριν της σύγκρουσης, την οποία τον πλάσαρε το κράτος, ο «αναρχικός χώρος» μετέτρεψε γρήγορα κάθε αγωνιστική διεκδίκηση σε βεντέτα μεταξύ αυτού και των μπάτσων, και διεκδίκησε για τον εαυτό του την «ηγεσία» κάθε οργανωμένης διαμαρτυρίας η οποία, έστω και αμυδρά, προμήνυε σύγκρουση με τους μπάτσους.

Υιοθετώντας το στερεότυπο του αναρχικού που «τα

κάνει λίμπο», το οποίο του το πλάσαρε το κράτος, ο «αναρχικός χώρος» κατέστησε φανερό στον καθένα τον βαθμό της θεωρητικής του φτώχειας και την παντελή έλλειψη αυτοκριτικής διάθεσης. Πιθανόν, όμως, να κατέδειξε και κάτι περισσότερο, γιατί ακόμα κι ένας ηλίθιος δεν αυτοδυσφημίζεται, δεν σκάβει τον λάκκο του με τα ίδια του τα χέρια.

Οι τρεις ανωτέρω παράγοντες θεωρούμε ότι απαντούν επαρκώς στο ερώτημα: γιατί η όλο και μεγαλύτερη περιθωριοποίηση του «αναρχικού χώρου» μετά το 1978. (Ας μην μας ξεγελά η «αναρχική» μάζα των πρώτων χρόνων της δεκαετίας του '80. Η μάζα, από την φύση της, δεν επιδέχεται κανέναν ποιοτικό επιθετικό προσδιορισμό και, συνεπώς, δεν αλλάζει η φύση της αν την ονομάσουμε αναρχική).

Η θεωρία και η πρακτική της σύγκρουσης χάριν της σύγκρουσης είναι οτιδήποτε άλλο εκτός από επαναστατική — είναι οτιδήποτε άλλο εκτός από αναρχική. Αν, δικαιολογημένα ίσως, δείξαμε κατανόηση στις πρώτες εκδηλώσεις τους και σ' ό,τι αυτές συνεπαγονταν, στη συνέχεια είχαμε και έχουμε κάθε λόγο να τους επιπθέμεθα.

Ας μην παρεξηγηθούμε. Δείχνουμε και δείχνουμε κατανόηση και δικαιολογούμε τη βία ενός νεοεισερχόμενου στο «χώρο». Διότι η βία του είναι στην πραγματικότητα η οργή του και η κραυγή του απέναντι στον εξευτελισμό της ίδιας του της ζωής. Όμως, η οργή οδηγεί και θρέφει την επαναστατική στάση ζωής, δεν σμιρνάει η ίδια επαναστατική στάση ζωής. Δεν μπορούμε, όμως, να κάνουμε το ίδιο όταν το άτομο αυτό εγκαθίσταται στο «χώρο» και συνεχίζει την ίδια τακτική, μη δείχνοντας καμιά διάθεση να οργανώσει την οργή του και τις δραστηριότητες του με τρόπο ώστε να τις μετουσιώσει σε δημιουργική επαναστατική Πράξη μη δείχνοντας καμιά διάθεση να μετουσιώσει την οργή του σε ηθική οργή και να την οργανώσει με τρόπο ώστε να προεικονίζει η στάση του και οι δραστηριότητες

Την κοινωνία που οραματίζεται. Ίσως και να λαθεύουμε, αλλά αν έχουμε καταλάβει σωστά, επαναστάτης — και δη αναρχικός — δεν είναι ο οργανωμένος αλλά ο οργανισμός που οργανώνει την οργή του στη βάση μιας εκ των επαναστατικών θεωριών και πρακτικών.

Οργανωμένος οργανωμένος, ο επαναστάτης (αναρχικός ή μη δεν έχει σημασία), όντως τέτοιος, δεν πέφτει εύκολα Κάποιος κρατικής σκευωρίας, ούτε η οργάνωση του μπορεί εύκολα να αλωθεί από τους κρατικούς εγκάθετους προβοκάτορες, οι οποίοι και θ' αναλάβουν αργά ή γρήγορα τον έλεγχο των δραστηριοτήτων. Ίσως θα έπρεπε σταματήσουμε για λίγο εδώ, και ν' αναρωτηθούμε αν και πόσες φορές μέχρι σήμερα ο «αναρχικός χώρος» εδραίωσε κατ' εντολήν του κράτους.

Κατά την άποψη μας, είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι, στη μεγάλη τους πλειοψηφία, τα άτομα που κατά καιρούς συγκοίτησαν τον «αναρχικό χώρο», δεν έδειξαν καμιά ΟΜβση να μετουσιώσουν την οργή τους σε ηθική οργή και σε δημιουργική επαναστατική — αναρχική — Πράξη. Δεν αναγνώρισαν ποτέ ως επιτακτική την αναγκαιότητα Κρατικής της υπάρχουσας κοινωνικής πραγματικότητας, την αναγκαιότητα να ξεκινήσουν διαδικασίες και να εφαρμόσουν πρακτικές που να μας εισάγουν στην καρδιά του Κοινωνικού ζητήματος, στην καρδιά των κοινωνικών αγώνων, όπου κι αν συνέβαιναν αυτοί. Αν συμπυλογίσουμε Και την εκ μέρους τους άκριτη και αβυσσώδη υιοθέτηση Και θεωρητικοποίηση όλων όσων εντεχνώς τους πλάσαρε Το κράτος, τότε συμπεραίνουμε εύκολα και αβίαστα ότι όλες τους οι δραστηριότητες ήταν το αποτέλεσμα μιας ελευθεριάζουσας παθητικότητας και όχι μιας ελευθεριακής ενεργητικότητας. Αυτή η ελευθεριάζουσα παθητικότητα, όσες βιτρίνες κι αν σπάζει και όσες μολότωφ κι αν ρίξει, Δεν έχει με τίποτα να κάνει με την ελευθεριακή ενεργητικότητα. Ακόμη περισσότερο, αν αληθεύει ό,τι λέει η Ζαν

Σαρλ (στο άρθρο «Τα όπλα και οι γυναίκες», που δημοσιεύτηκε στο πρώτο τεύχος του περιοδικού *Αναρχός* το 1983), τότε βρισκόμαστε μπροστά σ' ένα εκπληκτικό γεγονός: για πρώτη φορά στην ιστορία ορισμένα άτομα διατυμπανίζουν — τόσο ...θορυβωδώς — την *καθολική τους* αποδοχή μιας αλλοτριωμένης και αλλοτριωτικής κοινωνίας.

Σε κάθε μας άρνηση καταπολέμησης της καταγοιασμένης από το κράτος παθητικότητας, ενυπάρχει η *καθολική* μας αποδοχή της αλλοτριωμένης κοινωνίας. Σε κάθε μας άρνηση καταπολέμησης της ελευθεριάζουσας παθητικότητας, ενυπάρχει η ελπίδα μας ότι *θα μας αλλάξει* η επανάσταση. Ασφαλώς, τίποτα από τα δυο δεν αντιστά χαρακτηριστικό γνώρισμα ενός επαναστάτη και δη αναρχικού.

Ο αναρχισμός και το αναρχικό κίνημα δεν ήταν, δεν είναι και δεν θα γίνουν ποτέ «περιθώριο», όσο κι αν επιμένουν μερικοί... Δρούσε, δρα και θα δρα με τους ανθρώπους και όχι *παρά* τους ανθρώπους. Όποιος δεν θέλει ή δεν μπορεί να δράσει με τους ανθρώπους και για τον *εαυτό του*, όποιος δρα *παρά* τους ανθρώπους και για τους ανθρώπους (ο «σωτήρας της κοινωνίας») είναι η χειρότερη μορφή ιδεοληψίας) δεν έχει θέση στο αναρχικό κίνημα. Παρ' εκτός, αν μπορεί, τελικά, ο καθένας να ερμηνεύει κατά βούληση βασικές θέσεις του αναρχισμού, *κοινές* σ' όλα του τα ιστορικά ρεύματα. Είτε μας αρέσει είτε όχι, έτσι είναι. Σ' όσους δεν αρέσει, ας αλλάξουν πολιτική ταυτότητα και ορολογία. Αν αυτό που λέμε παραπέμπει σε *απόλυτα* ή «ευαγγελικές αλήθειες», τότε θα το πούμε με άλλα λόγια — ή, μάλλον, σας κοίταμε να απαντήσετε μόνοι σας σε τούτη την ερώτηση: πόσο σοβαρά πρέπει να πάρου' ε κάποιον που ισχυρίζεται ότι είναι αναρχικός και ότι ο ο «σπός αγιάζει τα μέσα;

V

Σύντροφοι...

* ...τίποτα απ' όσα επιώθηκαν δεν αποσκοπεί στο να διευρίνει ακόμη περισσότερο το διάστημα που μας χωρίζει, την αποξένωση μας. Είναι τραγικό να παραμενουμε αγνωστοί μεταξύ μας, την ώρα που μας παρουσιάζεται μια ιστορική ευκαιρία να συμβάλουμε στο ξέσπασμα της επανάστασης που οραματιζόμαστε. Τις τελευταίες δεκαετίες, οι κοινωνικές συνθήκες προσφέρονται, περισσότερο από κάθε άλλη φορά για το ξέσπασμα αυτής της επανάστασης. Και τί κάνουμε εμείς; Βρισκόμαστε σε μια κατάσταση λίαν την οποία δεν γνωρίζουμε αν έχουμε εμείς επιλέξει τα όπλα του αγώνα μας και το πεδίο αυτού του αγώνα ή αν τα έχει επιλέξει το κράτος!

Ας προβληματιστούμε πάνω σ' αυτά που έχει να πει ο Φάμπρι. Είναι πολύ πιο επίκαιρα απ' όσο μπορεί να φανταστεί κανείς. Οι σκέψεις του είναι εξαιρετικά διαυγείς και διατυπωμένες με εξαιρετική σαφήνεια και απλότητα. Είναι ένα πολύτιμο εργαλείο που θα μας βοηθήσει να βρούμε τις μεθόδους και τις πρακτικές εκείνες που μας χρειάζονται για να άρουμε μια αναντιστοιχία κρίσιμη για το μέλλον του ίδιου του ανθρώπου. Στους αμέσως προηγούμενους αιώνες, και παρότι οι συνθήκες δεν προσφέρονταν και πολύ, οι άνθρωποι όχι μόνο οραματίζονταν μια ελεύθερη και απαλλαγμένη από την υλική σπάη κοινωνία, αλλά εξεγείρονταν και προσποθούσαν να την πραγματοποιήσουν. Σήμερα, που οι κοινωνικές συνθήκες είναι σε απίστευτο βαθμό πρόσφορες, λίγοι άνθρωποι έχουν ένα τέτοιο όραμα και ακόμα λιγότεροι δρουν επαναστατικά για την πραγματοποίησή του.

Έχουμε ήδη μπει σε μια νέα δεκαετία. Η ευκαιρία είναι ακόμη εδώ και περιμένει να την αδράξουμε. Για να γίνει αυτό, πρέπει να εγκαταλείψουμε ό,τι μας πλάσασε το κράτος και να περάσουμε από την κατάσταση της ελευθεριά-

ζουσις παθητικότητας στην ελευθεριακή ενεργητικότητα. Ας μην ακήνουμε την οργή μας να κυριεύει την σκέψη μας και να μας οδηγεί σε αποφάσεις που μόνο τους σκοπούς μας δεν εξυπηρετούν. Ας μην της επιτρέψουμε να είναι ο καθοδηγητικός μίτος των πράξεων και της πρακτικής μας. Ας μετουσιώσουμε την οργή μας σε ηθική οργή και σε δημιουργική επαναστατική Πράξη.

«Πρέπει να ξεπεράσουμε την λύσσα μας και την απηλθία μας, πρέπει να τις διαχωρίσουμε και, τελικά, να εξουλιώσουμε και να διευρύνουμε την δράση μας, καθώς και ηθική μας.»

Ρενέ Καρ

ΟΜΑΔΑ ΑΝΑΡΧΟΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΩΝ-
ΚΟΙΝΟΤΙΣΤΩΝ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Ο Λουίτζι Φάμπρι γεννήθηκε στις 23 Οκτωβρίου του 1877 στην Ιταλία. Σε ηλικία 17 ετών έγινε αναρχικός, και λίγο χρόνο αργότερα, συνάντησε τον Ερρίκο Μαλατέστα, ο οποίος έγινε και φίλο όλης του της ζωής. Επιδόθηκαν σε μαχητικές επαναστατικές δραστηριότητες, στην Ιταλία, για τις οποίες διώχθηκαν, φυλακίστηκαν πολλές φορές, και υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν την Ιταλία.

Το συγγραφικό έργο του Φάμπρι είναι πλούσιο. Εκτός ΟΥΟ την έκδοση περιοδικών, έγραψε φυλλάδια, μπροσούρας, και αρκετά βιβλία, μεταξύ των οποίων τα: *Μαλατέστα, Η Ζωή και η Σκέψη του, Δικτατορία και Επανάσταση*, και *Μαρξισμός και Αναρχισμός*.

Η δίωξη του από την κυβέρνηση του Μουσσολίνι τον ανάγκασε να καταφύγει στην Γαλλία και το Βέλγιο, αλλά υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει τις χώρες αυτές όταν ο Μουσσολίνι άσκησε πίεση στις κυβερνήσεις τους. Στα τέλη της δεκαετίας του 1920 εγκαταστάθηκε στο Μοντεβίδεο της Ουρουγουάης, όπου και παρέμεινε μέχρι τον θάνατο του, στις 24 Ιουλίου του 1935.

Ο Λουίτζι Φάμπρι δεν ήταν απλώς ένας μαθητής του Μαλατέστα, αλλά ήταν κι ο ίδιος ένας διακεκριμένος και δημιουργικός αναρχικός θεωρητικός.

Σαμ Ντόλγκοφ
Φεβρουάριος 1987

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ

Ο Λουίτζι Φάμπρι έγραψε το φυλλάδιο αυτό στην Ιταλία, πιθανώς πριν τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η πρώτη Ισπανική μετάφραση εκφραστίστηκε το 1917, και έκτοτε επανεκδόθηκε πολλές φορές στις ισπανόφωνες χώρες και αυτήν την στιγμή υπάρχουν στα Ισπανικά τρεις, τουλάχιστον, διαφορετικές μεταφράσεις. Η μετάφραση τούτη έγινε με βάση την μετάφραση των εκδόσεων ΑΠΙΟΓΟΙΗ, του 1980. Απ' όσο γνωρίζω, αυτή είναι η πρώτη αγγλόφωνη έκδοση του φυλλαδίου.

Τσαζ Μπουφ
Ιούλιος 1987

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΜΕΞΙΚΑΝΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ

Προς αποφυγή των σημερινών διαστρεβλώσεων της αναρχικής σκέψης, είναι απαραίτητη η εξοικείωση με τις απόψεις που διατυπώνει ο Λουίτζι Φάμπρι στο φυλλάδιο: *Αστικές Επιδράσεις στον Αναρχισμό*. Μολονότι η ανάλυση του Φάμπρι είναι εξαιρετικά διαυγής, έγραψε το φυλλάδιο αυτό στις αρχές του αιώνα και είναι απαραίτητο να συσχετίσουμε τα σχόλια του με τα σημερινά δεδομένα.

Μια ενδιαφέρουσα πλευρά των θέσεων του Φάμπρι, εΐναι ότι η αστική τάξη έχει μια ιδιαίτερη αντίληψη για τον αναρχισμό, ιδιαίτερη γιατί αντανακλά μια θεώρηση του κόσμου, της οποίας τα βασικά χαρακτηριστικά είναι:

1. Η μέγιστη σημασία που αποδίδεται στις «ηρωικές» ατομικές πράξεις. «Η μέγιστη σημασία», σημειώνει ο Φάμπρι, «που αποδίδεται σε μια πράξη βίας ή σε μια επαναστατική ενέργεια, είναι δίδυμη αδελφή της μέγιστης σημασίας που αποδίδεται από την αστική πολιτική θεωρία σε μερικούς "μεγάλους άνδρες" σε σχέση με αυτήν που αποδίδεται στο σύνολο της κοινωνίας.»

2. Η αρρωστημένη μακαριότητα που ανέχεται αντικοινωνικές πράξεις. Αν και η αστική τάξη δήθεν αντιτίθεται σ' αυτές, στην πραγματικότητα τις ενθαρρύνει" η αστική ηθική ευνοεί τα μέγιστα τις αντικοινωνικές συμπεριφορές και ιδέες: «...η αστική τάξη συγχωρεί ευκολότερα τον φο-

νιά που αφαιρεί την ζωή ενός ανθρώπου, παρά τον κλέφτη, ο οποίος, σε τελική ανάλυση, δεν αφαιρεί τίποτα από την ζωτική κληρονομιά της κοινωνίας αλλά αλλάζει, απλώς, την θέση των αντικειμένων και μεταβιβάζει το δικαίωμα κατοχής τους.» Επειδή έζησε σε διαφορετική εποχή, ο Φόμπρι δεν μπορεί παρά να αναφέρεται στην υπόθεση αυτών των αντιλήψεων από μια άθλια λογοτεχνία, στους εκδότες εκείνους που εξέδιδαν κάθε έργο που συνδύαζε τα προαναφερόμενα χαρακτηριστικά, και, ολοφάνερα, στον αστικό τύπο που σμήθως χρησιμοποιούσε τεράστιους τίτλους για να χαρακτηρίσει κάθε βίαιη πράξη σαν «αναρχική.»

Σήμερα, πρέπει επίσης να λάβουμε υπ' όψιν μας και το ραδιοφωνο, την τηλεόραση, τους δίσκους και τις κασέτες, και τα κόμικς [Σ.τ.Α.Μ.: που είναι πολύ δημοφιλή στο Μεξικό], όλα αυτά που μετομόρφωσαν σε μεγάλο βαθμό τα μέσα μετάδοσης πληροφοριών και προκάλεσαν μαιζική κοινωνική εξάρτηση. Οι ιδέες που παρουσιάζονται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης επαναλαμβάνονται πολλές φορές, με συνέπεια ο αναγνώστης, ο θεατής ή ο ακροατής εκείνος που δεν έχει κριτικό ή αναλυτικό νου, να αποδέχεται τις ιδέες αυτές σαν πραγματικότητα.

Η αστική προπαγάνδα πετυχαίνει του στόχους της' θα ήταν γελοίο να μην το παραδεχτούμε. Με ποιόν άλλο τρόπο μπορούμε να κατανοήσουμε γιατί κάποιος σαν τον Ζαν Πωλ Σαρτρ σκιαγράφησε στο *ΕΓΟΒΙΤΑΙΟ* τον αναρχικό χαρακτήρα με τον τρόπο που τον αντιλαμβάνεται η αστική τάξη;

Οι ίδιες αυτές ιδέες τις οποίες εξέφρασε ο Μικ Τζάγγερ, τραγουδιστής των Ρόλλινγκ Στόουνς, καταλήγουν να αποκτούν μια υπερβατική σημασία όταν εξετάζουμε τους μηχανισμούς διακρίσεως/δημοσιότητας που περιβάλλουν τον Τζάγγερ - ο οποίος αυτοχαρακτηρίστηκε σαν «αναρχικός» - και πάνω απ' όλα την επίδραση που ασκεί αυτός

στην μεγάλη πλειοψηφία των νέων. Ο Τζάγγερ ενσαρκώνει πλήρως ό,τι θεωρεί σαν «αναρχικό» η αστική τάξη: φανερά απίθαιστος, εμφανίζει μια περικρυστική συμπεριφορά ακόμη και ενώπιον των δικαστηρίων στα οποία οδηγείται για παραβάσεις του νόμου περί ναρκωτικών.

Είναι απαραίτητο να καταστήσουμε σαφές ότι δεν έχει χαμιά βάση η συσχέτιση των ναρκωτικών με τον αναρχισμό, των περιθωριακών με τους αναρχικούς, γιατί στις περιπτώσεις αυτές ο «αναρχισμός» χρησιμοποιείται απλώς για να δικαιολογήσει μια δήθεν επαναστατική συμπεριφορά. Η συσχέτιση αυτή είναι κυρίως δημιούργημα των εφημερίδων και ορισμένων εκδοτικών οίκων. Ένα παράδειγμα αυτού αποτελεί ο *Τσελεμεντές του Αναρχικού*, που εκδόθηκε στις Η.Π.Α. και που δεν έχει ευτυχώς μεταφραστεί στην Ισπανική. Ένα απλό ξεφύλλισμα αρκεί για να αποδείξει ότι οι προθέσεις του είναι να δυσφημίσει τον αναρχισμό, ιδιαίτερα ανάμεσα στους νέο Γ που είναι επιρρεπείς στο να ταυτιστούν μ' αυτό το είδος «αναρχικής» περιθωριοποίησης.

Πρέπει επίσης να τονιστεί ότι, για πολλούς ανθρώπους, θ αναρχισμός δεν είναι παρά μια τυπική εκδήλωση της εφηβικής επανάστασης. Από εδώ προέρχονται και φράσεις όπως: «Είναι λυπηρό να μην υπήρξε κάποιος αναρχικός στα δεκαπέντε του χρόνια», τις οποίες εκφέρουν σμήθως επαναστάτες της παλιάς φρουράς, που δεν είναι αναρχικοί και που κατά κανόνα προσθέτουν: «ο αναρχισμός είναι μια αρρώστια την οποία θεραπεύει η ενηλικίωση».

Δεν μπορούμε να μην αναφέρουμε ότι η ευρέως γνωστή φράση: «Ο αναρχισμός δεν είναι τίποτα περισσότερο από μια διογκωμένη εκδοχή του αστικού ατομικισμού», απορρέει από τις θέσεις και τις στάσεις απόμων που επηρεάστηκαν - σε μεγάλο βαθμό ασυνείδητα - από την αστική προπαγάνδα. Οι ιδέες τους είναι ελιπίστικες, αντικοινωνικές, και, πάνω απ' όλα, υπερατομικιστικές' και οι ιδέες

αυτές τα οδηγούν στο να συγγέουν την κοινωνία με το κράτος. «Οι αναρχικοί υποστήριζαν πάντοτε», λέει ο Φάμπρι, «ότι η ζωή δεν είναι δυνατή χωρίς συνεργασία και αλληλεγγύη, κι ότι ο αγώνας και η επανάσταση δεν είναι εφικτά δίχως μια προϋπάρχουσα επαναστατική οργάνωση. Όμως είναι πιο βολικό για τους αστούς συγγραφείς να μας παρουσιάζουν σαν υποστηρικτές της αναρχίας με την έννοια της σύγχυσης και του χάους, κι αρχίζουν να λένε ότι είμαστε πράκτορες του χάους, εχθροί κάθε προσπάθειας για οργάνωση. Και μ' αυτόν τον τρόπο ξεθάβουν τον Νίτσε και τον Στίρνερ. Πολλοί αναρχικοί καταπίνουν το δόλωμα και γίνονται στα σοβαρά υποστηρικτές του χάους, του Στίρνερ και του Νίτσε, και άλλων παρόμοιων ανοησιών. Απορρίπτουν την οργάνωση, την αλληλεγγύη και τον σοσιαλισμό, μερικοί φθάνουν ακόμη και να καταγγιίζουν την ατομική ιδιοκτησία και καταλήγουν έτσι να παίζουν το παιχνίδι των αστών ατομικιστών. Οι ιδέες τους καθίστανται — για να χρησιμοποιήσω τη φράση του Φίλιππο Τουράμπι — "μια διογκωμένη εκδοχή του αστικού ατομικισμού".»

Διαδεδομένη είναι επίσης η πίστη ότι υπάρχει σχέση ανάμεσα στον αναρχισμό και τη βία, κι ότι στην πραγματικότητα είναι ταυτόσημα. Η άποψη αυτή υποστηρίζεται κυρίως από την αστική προπαγάνδα, καθώς και από μερικούς που αυτοχαρακτηρίζονται «επαναστάτες». Στην διάρκεια των τελευταίων δύο δεκαετιών υπήρξε μια αναζωπύρωση βιαιών ενεργειών από οργανώσεις όπως οι «Γουέδερμεν» στις Η.Π.Α., η «Μπάιαντερ-Μάινχοφ» στη Δυτική Γερμανία, οι «Ερυθρές Ταξιαρχίες» στην Ιταλία και η παλαιστινιακή οργάνωση «Μαύρος Σεπτέμβρης» — για ν' αναφέρω μόνο μερικές από τις γνωστές. Ο κίτρινος τύπος, του «σοσιαλιστικού» όσο και του καπιταλιστικού μπλοκ, δεν άργησε να χαρακτηρίσει τις οργανώσεις αυτές «αναρχικές».

Αυτός ο βομβαρδιαμός από τα μέσα ενημέρωσης πετυχαίνει το στόχο του επειδή ένα πολύ μεγάλο ποσοστό απ' όσους τον υφίστανται, αποδέχονται αυτόν τον χαρακτηρισμό σαν ορθό, παρά το γεγονός ότι οι οργανώσεις «Μπάιαντερ-Μάινχοφ», «Γουέδερμεν» και «Ερυθρές Ταξιαρχίες», αυτοπροσδιορίζονται σαν μαρξιστικές-λενινιστικές — και το εννοούν! Έτσι πετυχαίνει ο βομβαρδιαμός των μέσων Ενημέρωσης τον στόχο του: τρομοκρατεί την πλειοψηφία των ανθρώπων με τον «αναρχικό τρόμο».

Η άρχουσα τάξη έχει πλήρη επίγνωση ότι, όταν πάρει πολλά άτομα αντιληφθούν ότι εξαπατήθηκαν και αποφασίσουν να θέσουν σ' εφαρμογή τις ελευθεριακές ιδέες, αυτό θα σημάνει το τέλος των εξουσιαστών και των εκμεταλλευτών. Μέσ' από την αυτοδιεύθυνση της δικής μας ζωής, και μέσ' από την οικονομική, κοινωνιολογική και ανθρωπιστική ανάλυση, ο αναρχισμός θα καταδειξει την εγκυρότητα του — αν αποφύγουμε την πιθανότητα πυρηνικής καταστροφής. Κι η πιθανότητα αυτή μεγαλώνει καθημερινά γιατί το σημερινό πολιτικο-οικονομικό σύστημα είναι ανίκανο να βρει έναν τρόπο να ξεπεράσει την κρίση που ενυπάρχει στην ίδια του την φύση.

Τσαντάλ Λόπες και Όμαρ Κορτές
Πόλη του Μεξικού, 1980

Η ΒΙΑ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ Ο ΑΝΑΡΧΙΣΜΟΣ

Προς αποφυγήν παρεξηγήσεων, πρέπει αρχικά να αποσκηψίσουμε την ορολογία μας. Δεν υπάρχει θεωρία του «βίαιου αναρχισμού». Ο αναρχισμός αποτελεί μια σύνθεση κοινωνικών πεποιθήσεων που έχουν ως κοινή τους βάση την εξάλειψη της καταπιεστικής εξουσίας ανθρώπου από άνθρωπο, η πλειοψηφία των οποίων του απορρίπτει. Κάθε μορφή βίας και θεωρεί τη βία θεμιτή μόνο ως μορφή αυτοάμυνας. Καθώς όμως δεν υπάρχει μια σαφής διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στην άμυνα και την επίθεση, και καθώς η σημασία της άμυνας μπορεί να γίνει αντιληπτή με πολύ διαφορετικούς τρόπους, διαπράττονται κατά καιρούς από αναρχικούς βίαιες πράξεις υπό μορφήν ατομικής εξέγερσης, οι οποίες στρέφονται ενάντια στη ζωή των αρχηγών κρατών και των αντιπροσώπων της άρχουσας τά-

θα προσδώσουμε στις εκδηλώσεις αυτές ατομικής βίας τον όρο «βίαιος αναρχισμός» χάριν ευκολίας και μόνο, και όχι γιατί ο όρος αυτός αντανακλά την πραγματικότητα. Στην πραγματικότητα, όλα ανεξαιρέτως τα πολιτικά κινήματα διάγουν περιόδους κατά τις οποίες διαπράττουν επί ονόματι τους βίαιες πράξεις εξέγερσης — συνήθως όταν τα κινήματα αυτά βρίσκονται σε άκρα αντίθεση με τους κυρίαρχους πολιτικούς ή κοινωνικούς θεσμούς. Σήμερα, το κίνημα που βρίσκεται ή που δείχνει να βρίσκεται στην

πρώτη γραμμή και σ' απόλυτη αντίθεση με τους κυρίαρχους θεσμούς, είναι ο αναρχισμός" είναι λοιπόν λογικό το ότι οι εκδηλώσεις βίας ενάντια στους κυρίαρχους θεσμούς, υιοθετούν το όνομα και ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αναρχισμού.

Μετά απ' όσα επώθησαν, θέλω να στρέψω για λίγο την προσοχή σε κάτι που φαίνεται ότι έχει περάσει απαρατήρητο: την επίδραση της λογοτεχνίας στην εκδήλωση πράξεων βίας εξεγερσης, και την επίδραση που δέχεται από τέτοιες πράξεις.

Φυσικά δεν θα αναφερθώ στην κλασική φιλολογία, αν και θα βρείτε σίγουρα απολογήσεις πολιτικών εγκλημάτων στον Κικέρωνα, την Βίβλο, τον Σαίξπηρ, τον Αλφιερί, και σ' όλα τα ιστορικά έργα που κυκλοφορούν από χέρι σε χέρι ανάμεσα στους νέους. Στις ιστορίες της Βίβλου για την Ιουδήθ, για τον Ερούτο στην αρχαία ιστορία, ακόμη και για τον Ορσίνι και τον Αγησίλαο Μιλάνο στην σύγχρονη ιστορία, βρίσκει κανείς μια ολόκληρη σειρά από πολιτικά εγκλήματα για τα οποία οι ιστορικοί κι οι ποιητές έχουν εκφράσει κατά καιρούς αδικαιολόγητες απολογίες.

Δεν θέλω όμως ν' αναφερθώ σ' αυτά τα εγκλήματα γιατί έτσι θα ξεφύγω πολύ από το θέμα, και γιατί δεν είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς σε αυτά τον ρόλο που έπαιξαν οι διαφορετικές περιστάσεις, οι οποίες και τους προσέδωσαν διαφορετικά χαρακτηριστικά. Θέλω μόνο ν' αναφερθώ στην λογοτεχνία που έχει άμεση και φανερή σχέση με το είδος της πολιτικής πράξης που σήμερα χαρακτηρίζεται σαν «αναρχική».

Μετά το 1880, έχουν επανειλημμένως διαπραχθεί πράξεις «βίαιου αναρχισμού», στην πλειοψηφία τους κατά το διάστημα 1891 — 1894, κυρίως στη Γαλλία, την Ισπανία, και την Ιταλία. Δεν ξέρω αν το παρατήρησε κανείς αλλά ακριβώς αυτή την περίοδο άνθισε στις χώρες αυτές, κυρίως στην Γαλλία, μια αισθησιοκρατική λογοτεχνία που δεν δι-

στασε να εξυμνήσει έως τον έβδομο ουρανό κάθε βίαση «αναρχική» πράξη, συμπεριλαμβανομένων κι αυτών που ελάχιστα μπορούν να κατανοηθούν και να δικαιολογηθούν" η γλώσσα της ήταν πράγματι μια προπόνηση στην προπαγάνδα με την πράξη.

Οι συγγραφείς που επιδόθηκαν σ' αυτό το είδος βίαιου λογοτεχνικού σπέρ, βρίσκονταν σχεδόν όλοι εντελώς έξω από το αναρχικό κίνημα" ήταν κυριολεκτικά σπάνιοι οι συγγραφείς στους οποίους η λογοτεχνική και καλλιτεχνική συμπεριφορά συνέπιπτε με μια αληθινή και γνήσια θεωρητική πίστη, με μια συνειδητή αποδοχή των αναρχικών αρχών. Στην ιδιωτική και δημόσια ζωή τους όλοι σχεδόν ενεργούσαν σε πλήρη αντίθεση με τα τρομερά πράγματα και τις φρικτές ιδέες που προπαγανδίζαν στα άρθρα, τα μυθιστορήματα, τα διηγήματα ή τα ποιήματα. Συμβαίνει πολύ συχνά να βρίσκει κανείς πολύ βίαιες «αναρχικές» διακηρύξεις στα έργα συγγραφέων που είναι ευρέως γνωστό ότι ανήκουν σε κόμματα/οργανώσεις διαμετρικά αντίθετες στον αναρχισμό. Ακόμη κι απ' αυτούς που φάνηκαν προς στιγμήν να αποπάζονται σοβαρά τις αναρχικές ιδέες, μόνο ένας ή δύο διαπήρησαν και μετά τον αρχικό διανοητικό τους προσανατολισμό. (Οι μόνοι που μπορώ να θυμηθώ είναι οι Μιρμπώ και Έιχουντ). Οι άλλοι, μετά από δυο ή τρία μόλις χρόνια, καταλήγουν να υποστηρίζουν ιδέες εντελώς αντίθετες μ' αυτές που αρχικά υποστήριζαν με τόση σφοδρότητα.

Ο Ραβασόλ, που ακόμη και ανάμεσα στους αναρχικούς αντιπροσωπεύει τον βίαιο εξεγερμένο που απολαμβάνει την λιγότερη συμπάθεια, βρήκε πολλούς απολογητές ανάμεσα στους λογοτέχνες, από τον Μιρμπώ έως τον Πολ Αντάμ, ο οποίος στα επόμενα χρόνια έγινε ένας милитаристής μυστικιστής και ο οποίος εκφράστηκε για τον τρομερό δυναμιτιστή με τον πιο παράδοξο τρόπο που θα μπορούσε κανείς να εκφραστεί: «Εν τέλει», για να παρακράσω

τον Πωλ Αντάμ, «σ' αυτούς τους αμφιλεγόμενους και ευτελείς καιρούς, ένας άγιος γεννήθηκε ανάμεσα μας.» Δεν ήταν, όμως, άγιος σαν τον «άγιο του Φογκατσάρο», για τον οποίο σήμερα ο Πωλ Αντάμ θα έγραφε ίσως μια απολογία. Το πιο περίεργο είναι ότι οι λογοτεχνικοί ήρωες είχαν μια τάση να επιδοκιμάζουν περισσότερο τις πράξεις εξέγερσης που οι αναρχικοί αγωνιστές επιδοκίμαζαν λιγότερο λόγω του κατάφωρα αντικοινωνικού χαρακτήρα των πράξεων αυτών.

Ποιος δεν θυμάται την απάνθρωπη φράση, μολονότι ήταν ίσως αισθητικά ευχάριστη, του Λωρέν Τεγιάντ (που αργότερα έγινε εθνικιστής και μιλιταριστής), σ' ένα επίσημο γεύμα που δόθηκε από το *La Revue*, το αξιόλογο παριζιάνικο περιοδικό των διανοουμένων, την εποχή μιας σειράς εκρήξεων από δυναμίτη στα 1893; Στο γεύμα αυτό, για συγγραφείς και ποιητές, ο Τεγιάντ, ανακρορούμενος στις βομβιστικές επιθέσεις, εκστόμωσε τη γνωστή φράση: «Τι σημασία έχουν τα θύματα αν η χειρονομία είναι όμορφη;» Δεν χρειάζεται να πω ότι οι αναρχικοί αγωνιστές αποδοκίμαζαν αυτήν την αισθητική θεωρία της βίας στο όνομα της φιλοσοφίας και του κινήματος τους' όμως η φράση ειπώθηκε και είχε απήχηση.

Γ* Ο Μωρίς Μπαρέ, που έγραψε ένα αξιολογικό «απομικιστικό» μυθιστόρημα, με τίτλο «Ο Εχθρός του Νόμου», το οποίο διέδιδαν οι αναρχικοί για προπαγανδιστικούς λόγους, έγραψε αμέσως μετά τον αποκεφαλισμό του Εμίλ Αντύ (την πράξη του οποίου έκρινε με αισθηρότητα ο Ελιζέ Ρεκλύ) ένα άρθρο που ξεχειλίζει από θαυμασμό και ενθουσιασμό. Δεν τολμώ να παραθέσω ούτε ένα μικρό έστω απόσπασμα απ' αυτό γιατί στην Ιταλία ορισμένα πράγματα δεν μπορούν να επωθούν ούτε υπό την προστασία της λογοτεχνικής τεκμηρίωσης' οποιοσδήποτε όμως θέλει να ικανοποιήσει την περιέργεια του μπορεί να διαβάσει την *Επιθεώρηση* του Παρισιού, της 28ης Μαΐου του

1984, και να διακωπυθεί πλήρως για το θέμα. Όσο για τον Βαγιάν, ο οποίος ήταν ένας αναρχικός που έριξε μια βόμβα στο γαλλικό κοινοβούλιο, δεν μπορούμε να ξεχάσουμε τι έγραψε την επομένη της εκτέλεσης ο Φρανσις Κοππί, ο ονομαστός εθνικιστής ποιητής, ως *σύμμαχος* και υποψήφιος των κληρικών: «Αφού διάσα τις λεπτομέρειες του αποκεφαλισμού του Βαγιάν, ρέμενα σκεπτικός... Σε πείσμα του εαυτού μου, ένα μεγάλο θέαμα ξεπήδησε απότομα στο νου μου. Είδα μια ομάδα ανδρών και γυναικών να στριμώχνονται ο ένας δίπλα στον άλλον, στη μέση ενός τσίρκου, υπό το βλέμμα του πλήθους, ενώ από κάθε πλευρά του τεράστιου αμφιέστρου ακουγόταν η τρομερή κραυγή "Στα λιοντάρια!"» Και κοντά στην ομάδα οι φύλακες των λιονταριών άνοιξαν Τα κλουβιά των θηρίων. Ω! Συγχωρείστε με που σας ανακαλώ στη μνήμη μου όταν αντικρύζω τους μελαγχολικούς ανθρώπους της εποχής μας!... όμως στα μάτια του αναρχικού που βαδίζει προς την λαίμηγόμο αστράφτει, ω! τί πόνο!, η ίδια λάμψη της απρόμητης τρέλαις που φώτιζε τα δικά σας μάτια!»

Κάτι παρόμοιο θα πει αργότερα για τους δολοφόνους Ο ονομαστός ψυχολόγος και λογοτέχνης Ενρίκ Λεϊρέ στο βιβλίο *Στα Περιχώρα*. Λίγο αργότερα, ο Λεϊρέ συγκέντρωσε σ' έναν τόμο και παρουσίασε στο κοινό τις προτάσεις του «καλού δικαστή» Μανώ. Θα μπορούσα να επεκταθώ περισσότερο και ν' αναφερθώ στις ένθερμες απολογίες και συμηγορίες υπέρ της αναρχικής βίας από συγγραφείς όπως οι Εντουάρ Κοντ, Σεβερν, Ντεκαβέ, Μπαρουκάν κ.λπ.

Στα τέλη του 1897, εκδόθηκε στο Παρίσι το δραματικό έργο του Οκτάβ Μιρμπώ *Κακοί Ποιμένες*, το οποίο κατακλυζόταν από την πιο βίαιη και επαναστατική ρητορική. Έγινε δεκτό με μεγάλο ενθουσιασμό από τους διανοούμενους αυτής της πόλης. Σαν και τότε, την παραμονή της

πώσης της Βασίλλης, που οι αυλικόλακες ποιητές και η ίδια η βασίλισσα, οι λογοτέχνες και όλα τα ευφυή πνεύματα της αριστοκρατίας και της τάξης των ευγενών, ενθουσιάζονται από τις πνευματώδεις παραδοξολογίες των Εγκυκλοπαιδιστών, και οι κομψές κυρίες απάγγελναν με την θέληση τους την καυστική σάτιρα του Μπωμαρασί και γοητεύονταν από τις αναρχικές φαντασιώσεις του Ρομπελαί, έτσι και οι αστοί διανοούμενοι της εποχής μας αρέσκονται να καταπιάνονται με την ποίηση και να μεγαλοποιούν τις εκρήξεις θυμού που αναβλύζουν κατά καιρούς από τα άδυστα της ανθρώπινης δυστυχίας.

Ο ίδιος ο Εμίλ Ζολά, μόλις πήρε μέρος στη σύγκρουση με μια προαιδοποιητική βολή, το *Ζερμινάλ* του, ένα ζοφερό μυθιστόρημα καταστροφής, εξύμνησε τους αναρχικούς του Παρισιού και προσέδωσε, επίσης, ποιότητα στη μορφή του Σαλβά, ενός δυναμιτιστή, στον οποίο τον χαρακτήρα ήταν εύκολο να αναγνωρίσουμε τον Βαγιάν — απεικονισμένο πολύ πιο βίαιο απ' όσο πραγματικά ήταν. Διαβάστε το *Μείξε δολοφονία* του Κλεμανσώ, τις *Κόκκινες Σελίδες* του Σεβερίν, το *5ου\$ 1,ε 5Βί>τε* του Ζαν Αζαμπόρ, το *8ο1βί1 σε< Μοίιδ* του Μωκλαί, τα *Οισηση άε& Οπειιχ* και *Β1?5ρ1ιεπίΕ5* του Ζαν Ρισπέν, και το *Ιάγίεβ 0/3&0/ίαιε5* του Άντολφο Ρέτε. Ξεφυλλίστε τα λογοτεχνικά περιοδικά της αριστοκρατίας: *Μ&τουτε3 άε Ρτ Αησε, ία Ρίυπιύ, ι.3 Κβνυβ Βίαηοήε, Εηίτεύεηδ Ρο/ίιουεχ εί ΕίίδΓ3ίΓε<*, και θα βρείτε, στην πρόζα ή την ποίηση, σε καλλιτεχνικές κριτικές καθώς και σε κριτικές βιβλίου ή θεάτρου, λογοτεχνικές εκφράσεις που διακρίνονται από μια βιαιότητα του είδους που δεν θα βρείτε ποτέ στα αληθινά αναρχικά περιοδικά, και που δεν θα ακούσετε ποτέ από τα χείλη αληθινών αναρχικών.

Είναι ευνόητο ότι οι λογοτέχνες έφτασαν να εκφράσουν προτάσεις που αντικράσκουν ευθέως με τις πραγματικές τους πεποιθήσεις. Ο καλλιτέχνης αναίτητά σε μια συμπερι-

φορά την ομορφιά κι όχι την ωφέλεια" λόγω της προσέγγισης αυτής, ο ποιητής και ο συγγραφέας ενθουσιάζονται από αυτό που ένας αναρχικός μπορεί να κατανοήσει αλλά όχι και να επιδοκιμάσει. Η πράξη εξέγερσης, της οποίας δεν έχουν υπολογιστεί πλήρως οι συνέπειες, είναι ηθικά καταδικαστέα σαν κάθε άλλη απόθνηρη πράξη, ακόμη κι αν διαπραχθεί με τις καλύτερες προθέσεις" η πράξη ενός χειρουργού που αποκόβει ένα πόδι ενώ απαιτείται μόνο ο ακρωτηριασμός ενός δαχτύλου, είναι εξίσου κατακριτέα. Όμως αυτού του είδους οι ανθρώπινες και κοινωνικές θεωρήσεις, αυτές οι διακρίσεις, περικτρονούνται από τα άτομα που δεν επιθυμούν την εξέγερση για τους σκοπούς που έχει, αλλά για αυτήν την ίδια και για την αισθητική της ομορφιά. Τα άτομα αυτά είναι πάνω απ' όλα καλλιτέχνες και συγγραφείς, μαθητές της σχολής του Νίτσε (που ποτέ δεν ήταν αναρχικός), ο οποίος εξέταζε όλες τις πράξεις, οσοδήποτε τραγικές ή μεγαλειώδεις κι αν ήσαν, μόνο από αισθητική σκοπιά και δεν λάμβανε υπ' όψιν του έννοιες όπως: καλό και κακό, ωφέλιμο και βλαβερό.

Στην αναρχική σκέψη δεν διέκριναν τίποτε περισσότερο από την χειραφέτηση του ατόμου" παρέβλεπον το κοινωνικό πρόβλημα, δηλαδή, την ανθρωπιστική πλευρά του αναρχισμού. Μ' αυτόν τον τρόπο κατέληξαν να αντιλαμβάνονται μια αδιάλλακτη «αναρχία», στην οποία μπορεί κανείς να λατρεύει τον Εμίλ Ανρύ αλλά και έναν Πασσατόρε, έναν Νερωνα ή έναν Ezzelien de Romano. Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι οι πράξεις τέτοιων ατόμων έχουν σημασία μόνο επειδή η πρόζα και η ποίηση, το δράμα ή το μυθιστόρημα, η πένα ή το πινέλο, βρίσκουν σ' αυτές μια πηγή ομορφιάς και ύψους. Είναι αρκετά γνωστό πόσο η αγάπη για μια όμορφη φράση, μια πρωτότυπη έκφραση ή έναν στίχο που δονεί, μπορεί να νοθεύσει και να διαστρεβλώσει τις έμφυτες και πραγματικές σκέψεις ενός συγγραφέα. Ο Λεοπάρντι, που κρούγαγε ποιητικά «Έτσι όπλα!

Ξεσηκωθείτε», ήταν στην πράξη ελάχιστα διαπεθειμένος και κανός να ξεσηκωθεί πραγματικά. Σαν τον Πωλ Αντάμ, θα αποκαλούσε τρελό οποιονδήποτε θα τον ρωτούσε στα σοβαρά αν επιδοκίμαζε την εν ψυχρώ δολοφονία ενός ερμηίτη από τον Ραβασόλ (τον οποίο, πάντως, χαρακτήρισε «άγιο»).

Στην αξιολόγηση μιας πράξης, το αισθητικό στοιχείο είναι εντελώς διαφορετικό από το κοινωνικό και το πολιτικό. Έτσι, λοιπόν, σε μια θεωρία (σαν τον αναρχισμό) που βασίζεται στην επιστημονική συλλογιστική και που είναι κατ' εσχρήν κοινωνικο-πολιτική, προσάπτουν ειρωνικά αυτήν την παράδοση αισθητική που αρμόζει καθαρά και μόνο στην ποίηση και την τέχνη. Σ' όλες τις ρηξικέλευθες και επαναστατικές θεωρίες, η τέχνη και η ποίηση αποτελούν αίγουρα παράγοντες δευτερευουσας καθαρά σημασίας, και ποτέ μια ποτέ δεν πρέπει να επιβάλλονται ή να αποκτούν το δικαίωμα να καθοδηγούν την ατομική ή συλλογική δράση χάριν και μόνο των αισθητικών αποτελεσμάτων.

Ανεξάρτητα από την εγγενή αξία μιας ιδέας, η τέχνη την καρπώνεται και την στολίζει ιδιότροπα, ακόμη και με κίνδυνο να την τροποποιήσει εντελώς κατά την αναζήτηση νέων μορφών έκφρασης. Αυτή είναι η μοίρα όλων των νέων και τολμηρών ιδεών — που από την φύση τους είναι πρόσφορες στην φαντασία του καλλιτέχνη. Η ιστορία της λογοτεχνίας αποδεικνύει ότι η τέχνη είναι εκ φύσεως επαναστατική και ρηξικέλευθη. Όλοι οι ποιητές, οι μυθιστοριογράφοι, οι δραματουργοί, είναι πρωταρχικά επαναστάτες, ακόμη κι αν αλλάζουν αργότερα την μποέμικη περιβολή τους με το ένδυμα του ακαδημαϊκού ή της εταιρίας.

Επιτρέφοντας, όμως, στο θέμα, θα επαναλάβω ότι ελάχιστη σχέση υπάρχει, ή δεν υπάρχει καθόλου - εκτός από ορισμένες εκφράσεις και καλλιτεχνικά μορφώματα — ανάμεσα στο κοινωνικό αναρχικό κίνημα, με τις κοινωνιο-

λογικές και πολιτικές του βάσεις, και την άνθιση της «αναρχικής» λογοτεχνίας: την απόδειξη θα την βρείτε σ' αυτούς τους αναρχικούς αγωνιστές που είναι συχνά επισήμονες και φιλόσοφοι, και σπάνιας μόνο συγγραφείς και ποιητές [Σ.τ.Α.Μ.: ασφαλώς, σήμερα, αυτό δεν συμβαίνει]. Όπως είδαμε, οι απολογητές της αναρχικής βίας γίνονται συχνά αντιδραστικοί πολιτικά. Και παρά το γεγονός ότι αυτοχαρακτηρίζονται για λίγο αναρχικοί, αργά ή γρήγορα αναισυντάσσονται στις γραμμές ενός άλλου κινήματος και γίνονται εθνικιστές σαν τον Πωλ Αντάμ, милитаристές σαν τον Τεγιάντ, ή σοσιαλιστές σαν τον Μώκλαϊ.

Αν αληθεύει ότι η τέχνη αποτελεί μια ελκυστικής μορφής αναπαράσταση της ζωής, η σημερινή λογοτεχνία, που τόσο διαποτίστηκε από το αναρχικό πνεύμα, είναι απόρροια της κοινωνικής κατάστασης στην οποία βρισκόμαστε, και της επαναστατικής περιόδου στην οποία ζούμε.

Από την άλλη, όμως, ορισμένα είδη βίαιης «αναρχικής» λογοτεχνίας ασκούν στο κίνημα μια επίδραση που δεν πρέπει να παραλείψουμε να εξετάσουμε. Η παράδοση αισθητική αυτής της λογοτεχνίας έχει τεράστιες επιπτώσεις στον αναρχικό χώρο επειδή έχει συμβάλει πολύ στην απόκρυψη των σοσιαλιστικών και ανθρωπιστικών πλευρών του αναρχισμού, και διότι έχει επίσης επηρεάσει αρκετά την ανάπτυξη της τρομοκρατικής τάσης.

Ας γίνει, όμως, κατανοητό το εξής: Άσχολούμαι με κάτι ιδιαίτερο, και δεν ισχυρίζομαι ότι θα πρέπει να βάλουμε φραγμούς στην τέχνη και την λογοτεχνία, ακόμη κι αν σκοπός μας είναι η υπεράσπιση της κοινωνίας ή η διευκόλυνση της πορείας του επαναστατικού κινήματος.

Επιτρέψτε μου να θυμίσω ένα συμβάν. Όταν ο Εμίλ Ανρύ έριξε μια βόμβα σ' ένα καφενείο, το 1894, όλοι σχεδόν οι αναρχικοί που τότε γνώριζα κατάλαβαν ότι αυτή η απάνθρωπη πράξη ήταν παράλογη και επιζήμια, και δεν έκρυψαν την απεχθεια και την αποδοκιμασία τους γι' αυ-

τήν. Στην διάρκεια, όμως, της δίκης του ο Ανρú έκανε την ονομαστή του απολογία, η οποία αποτελεί αληθινό λογοτεχνικό διαμάντι — και την οποία παραδέχθηκε και ο ίδιος ο Λομπρόζο [Σ.τ.Α.Μ.: Τσέζαρε Λομπρόζο, αντιδραστικός εγκληματολόγος]” μετά τον αποκεφαλισμό του, ήταν τόσοι πολλοί οι αναρχικοί συγγραφείς που εγκωμίασαν τον εκτελεσμένο, τη λογική του και την οξυνοία του, ώστε η άποψη των αναρχικών μεταβλήθηκε (γενικά, εν ποίση περιπτώσει), και η πράξη του Ανρú βρήκε απολογητές και μιμητές. Όπως μπορούμε να δούμε, η λογοτεχνική αισθητική αγνοεί, τελικά, την κοινωνική πλευρά ή, ακριβέστερα, την αντικοινωνική πλευρά της πράξης, και η αληθινή αναρχική θεωρία δεν χρειάζεται καθόλου να είναι ευγνώμων για την αισίμαντη υπηρεσία που προσφέρει η λογοτεχνία.

Αυτή η λογοτεχνία αποτελεί την καλύτερη προπαγάνδα υπέρ της τρομοκρατίας, μια προπαγάνδα την οποία ματαιώς κανείς θα ψάξει για να βρει σ’ οποιοσδήποτε από τις εκδόσεις, τα βιβλία, τα φυλλάδια, και τα περιοδικά που συμιστούν την αληθινή έκφραση του αναρχικού κινήματος. Ποιος δεν θυμάται, για να παραθέσω κάτι ακόμη, το έξοχο άρθρο του Ραστινιάκ για τον Αντζιολίλο (που δημοσιεύτηκε στη συντηρητική Τρίτη της Ρώμης); Παρά το γεγονός ότι στην περίπτωση αυτή ο συγγραφέας παρέθεσε πολλές αλήθειες, πρόσθεσε όμως και πολλές παρανοήσεις, και ο Ερρίκο Μαλατέστα, ο οποίος θεωρείται από όλους σαν ένας από τους πιο ήρεμους και λογικούς, ενεπλόκη στην διαμάχη για να καταπολεμήσει αυτές τις λανθασμένες αντιλήψεις. Λόγω της επιρροής που άσκησε το είδος αυτό της βίαιης λογοτεχνίας, και όχι για κανέναν άλλο λόγο, δεν έλειψε το άτομο εκείνο που χρησιμοποίησε ένα από τα «βιαιότερα» υβρεολόγια που έγραψε ο ποιητής Ραπισάρντι, και που είχαν δημοσιευτεί σε διάφορα τεύχη του περιοδικού Ρεπειβτό ε Ολζιπίδ(Σκέψη και Δυναμική), που

προπαγόνδιζε την τρομοκρατία” και το άτομο αυτό ήταν ένας μορφωμένος και εύπορος νεαρός σκελός που εξαιτίας αυτού του γεγονότος τιμωρήθηκε με 12ετή φυλάκιση. Χαραρισμένα χρόνια.

Όπως κι ο Ραπισάρντι, ο Ραστινιάκ μπόρεσε ασφαλώς να διαμαρτυρηθεί — και δικαιολογημένα — για τις κατηγορίες για συνεργία, αν και αυτή θεωρήθηκε έμμεση. Αυτό όμως δεν αναιρεί τον ισχυρισμό μου ότι η επιρροή της λογοτεχνίας και της τέχνης μπορεί να είναι καθοριστική — και δεν είμαι ο πρώτος που το λέει αυτό — όχι μόνο για ορισμένες ήδη τελεωμένες πράξεις αλλά, επίσης, και για τον νοητικό προσανατολισμό των «αναρχικών» τρομοκρατών, οι οποίοι δεν αναγνώρισαν ποτέ τα γενικά συμπεράσματα του Ρεκλύ ή του Κροπότκιν, ή την πρωτόλεια αλλά ανθρωπιστική λογική του Μαλατέστα.

ΑΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΑΝΑΡΧΙΣΜΟ

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναφέραμε ότι η αστική λογοτεχνία, η οποία βρίσκεται στον αναρχισμό την αιτία για μια νέα και βίαιη αισθητική στάση, συμβάλλει αναμφίβολα στην δημιουργία μιας ατομικιστικής και αντικοινωνικής νοοτροπίας ανάμεσα στους αναρχικούς.

Οι λογοτέχνες κι οι καλλιτέχνες, δίχως να πολυσκοτίζονται για το αν μπορεί αυτό να εφαρμοστεί στην καθημερινή ζωή, βρήκαν ένα είδος ομορφιάς στις πράξεις των απόρων που, με την δύναμη της ευφύιας τους και την υπέρτατη περφόρμανς της ζωής τους και της ζωής των άλλων, θέτουν τον εαυτό τους, με την βίαιη εξέγερση τους, έξω από την κοινή πορεία της ανθρωπότητας. Για αυτούς του καλλιτεχνες και συγγραφείς, η ομορφιά της χειρονομίας χυλικαθιστά το κοινωνικό όφελος, για το οποίο καθόλου δεν ενδιαφέρονται. Έτσι, έχουν εξιδανικεύσει την μορφή του αναρχικού δυναμιστή, γιατί ακόμη και στις τραγικότερες εκδηλώσεις της εμφανίζει αναμφίβολα αυθεντικά και γοητευτικά χαρακτηριστικά. Αυτή η λογοτεχνική και καλλιτεχνική εξιδανίκευση έχει ασκήσει την επιρροή της σε πολλούς αναρχικούς, οι οποίοι, λόγω άγνοιας ή μη εξοικείωσης με τον λόγο και την λογική, ή λόγω ψυχραύθεσης, την έχουν εκλάβει ως διάδοση των ιδεών μολονότι δεν είναι τίποτα περισσότερο από μια καλλιτεχνική έκφραση.

Ορισμένοι αναρχικοί κύκλοι, οι περισσότεροι παρορμη-

τικοί και λιγότερο γνωστικοί, δεν έχουν αντιληφθεί ότι αυτοί οι συγγραφείς, που δείχνουν να συναγωνίζονται στην έκδοση των πιο εξωφρενικών παράδοξων, δεν συμμερίζονται τις αρχές και την θεωρία του αναρχισμού. Εξυμούν τον Ροβασόλ και τον Εμίλ Ανρύ με τον ίδιο τρόπο που σ' άλλες εποχές θα εξυμούσαν τους ληστές της υπαίθρου. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο ληστής που επιτίθεται και σκοτώνει έναν ταξιδιώτη παρέχει στον λογοτέχνη ένα πιο αποδοτικό θέμα απ' όσο ο μικροκλέφτης ή ο πορτοφολιάς, ο πρώτος μπορεί ν' αποτελέσει θέμα για ένα δράμα ή ένα μυθιστόρημα, ενώ ο δεύτερος προσφέρεται μόνο για κωμωδία ή φάρσα. Κανένα λογικό άτομο δεν μπορεί όμως ν' αρνηθεί ότι ο ληστής που ενεδρεύει στους δρόμους είναι χίλιες φορές χειρότερος από τον μικροκλέφτη.

Αυτοί οι λογιοί φηγουρατζήδες, χωρίς ίσως να το επιδιώκουν, προσβάλλουν τους ξεπεσμένους αναρχικούς ακόμη και με τις ευλογίες που τους απευθύνουν, γιατί οι ευλογίες τους αντλούν την δύναμη και το κίνητρο τους ακριβώς απ' αυτό που, σύμφωνα με τις αναρχικές αρχές, συστά κάτι το οδυνηρό κι αξιοθρήνητο μολονότι αποτελεί ίσως ιστορική αναγκαιότητα. Η αστική νοοτροπία βλέπει σ' αυτούς [Σ.τ.Α.Μ.: τους αναρχικούς τρομοκράτες] μια στάση η οποία μετέπειτα διαχέεται στον αναρχικό χώρο και τείνει να διαμορφώσει στο εσωτερικό του μια παρόμοια [Σ.τ.Α.Μ.: αστική] νοοτροπία.

Παρομοίως, η αστική τάξη συγχωρεί ευκολότερα τον φονιά που αφαιρεί την ζωή ενός ανθρώπου παρά τον -λέφτη που, σε τελευταία ανάλυση, δεν αφαιρεί τίποτα από την ζωτική κληρονομιά της κοινωνίας αλλά αλλάζει απλώς τη θέση των αντικειμένων και μεταβιβάζει το δικαίωμα κατοχής τους. Ομοίως, από άλλη όμως σκοπιά και χωρίς να θέλουμε να κάνουμε άδικες συγκρίσεις, υπάρχουν ορισμένοι αναρχικοί που εκτιμούν πολύ περισσότερο όσους σκοτώνουν σε μια στιγμή βίαιης εξέγερσης απ' όσο εκτιμούν

τον ακροή αγωνιστή που μεσ' από μια ζωή συνεχούς αγώνα επιφέρει πολύ πιο ριζοσπαστικές αλλαγές στην συνείδηση και τα γεγονότα.

Θα επαναλάβω αυτό που έχω πει κι άλλες φορές: οι αναρχικοί δεν είναι Τολστοϊκοί — αναγνωρίζουν ότι η βία (η οποία παραμένει πάντα άσχημο πράγμα, είτε είναι ατομική είτε συλλογική) είναι συχνά αναγκαία κι ότι κανείς δεν θα 'πρεπε να καταδικάζει εκείνους που θυσιάσαν τη ζωή τους σ' αυτήν την αναγκαιότητα. Το θέμα όμως που πραγματευόμαστε δεν είναι αυτό, αλλά η τάση — η οποία προέρχεται από τις αστικές επιρροές — ν' αγνοούμε τους σκοπούς και ν' ασχολούμαστε αποκλειστικά με πράξεις.

Σύμφωνα με τη δική μου λογική, οι αναρχικοί που δίνουν πρωταρχική σημασία στις επαναστατικές ενέργειες είναι ίσως επαναστάτες και αναρχικοί, είναι όμως πολύ περισσότερο επαναστάτες παρά αναρχικοί. Έχω γνωρίσει πολλούς αναρχικούς που ενδιαφέρονται ελάχιστα ή καθόλου για την αναρχική θεωρία κι ούτε καν προσπαθούν να μάθουν, είναι όμως φλογεροί επαναστάτες των οποίων η κριτική κι η προπαγάνδα δεν έχουν άλλο σκοπό εκτός από τον επαναστατικό, αυτόν της εξέγερσης για χάρη της εξέγερσης. Κι όσο πιο ενθουσιώδεις και πιο αδιάλλακτοι είναι, τόσο πιο γρήγορα εγκαταλείπουν το κίνημα μας και προσχωρούν στα νομιμόφρονα και εξουσιαστικά κόμματα — η πίστη τους σε μια ταχύτατα επερχόμενη επανάσταση εξανεμίζεται μεσ' από την επαφή τους με την πραγματικότητα, κι η ενεργητικότητα τους σπαταλιέται σε βιασιότατες συγκρούσεις στο κοινωνικό τους περιβάλλον.

Η επίδραση της αστικής ιδεολογίας στα άτομα αυτά είναι αναμφισβήτητη. Η μέγιστη σημασία που αποδίδεται σε μια πράξη βίας ή σε μια επαναστατική ενέργεια, είναι η διδυμη αδελφή της μέγιστης σημασίας που αποδίδεται από την αστική πολιτική θεωρία σε λίγους «μεγάλους άνδρες», συγκριτικά μ' αυτή που αποδίδεται στο σύνολο της

ωνίας. Κι αυτή η ολέθρια επίδραση απονεκρώνει σε πολλούς αναρχικούς την αίσθηση της σχετικότητας με την οποία αποδίδουμε στο καθετί την πραγματική του σημασία, ώστε καμιά επαναστατική μέθοδος να μην απορρίπτεται εκ των προτέρων, αλλά κάθε μια να εξετάζεται σε σχέση με τον επιθυμητό σκοπό δίχως να συσκοτίζεται ο αίτερος χαρακτήρας, οι λειτουργίες και τ' αποτελέσματά της.

Έχουμε λοιπόν προσδιορίσει δυο μορφές αστικής επίδρασης στον αναρχισμό: η μια είναι αυτή που εκδηλώνεται την μεγάλη σημασία που αποδίδεται μάλλον στις επαναστατικές ενέργειες παρά στους στόχους που θα 'πρεπε να έχουν αυτές οι ενέργειες, η άλλη είναι αυτή της παρακμιακής αστικής λογοτεχνίας των τελευταίων χρόνων, η οποία εξιδανικεύει τις πιο αντικοινωνικές μορφές της άποψης εξέγερσης. Μόλις και μετά βίας μπορούν να διαχωριστούν οι δυο αυτές μορφές αστικής επίδρασης, και γι' αυτό δεν κατάφερα να τις εξετάσω χωριστά.

Η αστική τάξη έχει ασκήσει πολύ μεγάλη επίδραση στον αναρχισμό όταν ανέλαβε η ίδια την αποστολή να κάνει αναρχική προπαγάνδα. Φαντάζει μεν παράδοξο, αληθεύει όμως ότι μεγάλο μέρος της αναρχικής προπαγάνδας έγινε από την αστική τάξη. Δυστυχώς έτσι είναι, αν και σπιδήπιτε κι αν έκανε κατέστη εντελώς άχρηστο για την διάδοση των αληθινών ελευθεριακών ιδεών, αυτό όμως δεν αλλάζει το γεγονός ότι επιθυμησε με ζήλο να χρεώσει σ' ολόκληρο το αναρχικό κίνημα τις συνέπειες αυτής της κίβδηλης προπαγάνδας.

Σε καιρούς όπου οι αναρχικοί δικάζονται αμείλικτα, τυχαίνει όλοι οι περιθωριοποιημένοι άνθρωποι της σημερινής κοινωνίας, κι ανάμεσα τους πολλοί εγκληματίες, να καταλήγουν να πιστεύουν σοβαρά ότι η αναρχία είναι όπως περιγράφεται στις αστικές εφημερίδες, δηλαδή, κάτι που ταιριάζει πολύ με τις αντικοινωνικές τους συνήθειες.

Αν και για διαφορετικούς λόγους, είναι γεγονός ότι κ̄ άτομα αυτά βρίσκονται σαν τους αναρχικούς, σε μια κατάσταση διαρκούς εξέγερσης ενάντια στη θεομιμνή εξουσία” το γεγονός αυτό δημιουργεί αυτήν την ασφαλή αντίληψη και την ενισχύει. Στην φυλακή και στην αναγκαστική εξορία ήρθαμε πολλές φορές σ̄ επαφή με κοινούς εγκληματίες που ονόμαζαν τον εαυτό τους αναρχικό δίχως φυσικά να χουν ποτέ διαβάσει έστω κι ένα αναρχικό περιοδικό ή φυλλάδιο, δίχως να χουν ακούσει ποτέ κάτι για την αναρχία που να μην προερχόταν από τον αστικό τύπο.

Κι έτσι πιστεύουν ότι η αναρχία είναι ακριβώς αυτό που περιγράφεται στα πιο κατακριτέα αντιδραστικά περιοδικά, κι ως τέτοια την επιδοκιμάζουν ή την αποδοκιμάζουν. Αναλογιστείτε για λίγο το είδος της αναρχίας που θα ήθελαν να υπάρξει αυτοί που ως τέτοια την επιδοκιμάζουν! Θυμάμαι τότε που γνώρισα στην φυλακή κάποιον που είχε καταδικαστεί για κοινά εγκλήματα, έναν επιήδειο πλαστογράφο και συν τοις άλλοις και ποιητή, ο οποίος πίστευε σοβαρά ότι ήταν αναρχικός και το ίδιο είπι και στους δικαστές του. Ένας απ̄ αυτούς τον ρώτησε μι ποιο τρόπο μπορεί και δικαιολογεί τα εγκλήματα του υπό το φως των ιδεών που ισχυρίζεται ότι προεβύει. Η απάντησή του: «Αυτό που εσυ ονομάζεις έγκλημα συνιστά την αρχή της αναρχίας. Όταν όλοι οι άνθρωποι επιδωθούν οι πράξεις αχαλίνωτης εγκληματικότητας (αυτά ακριβώς τα λόγια χρησιμοποίησε), τότε θα ήθει ή θα υπάρξει αναρχία.» Όπως βλέπουμε, ασπάζονταν την αναρχία αλλά με το νόημα που της αποδίδεται στα λεξικά των αστών, αυτό της αταξίας, της σύγχυσης και του χάους.

Αυτή η αστική προπαγάνδα έχει επίσης συνέπεις ακόμη και για αυτούς που δεν θέλουν να χουν καμία σχέση με τους αναρχικούς. Στη Νάπολη συνάντησα μερικούς κομμονιστές [Σ.Τ.Α.Μ.: μέλη της Ναπολιτάνικης μαφίας] που πίστευαν ότι οι αναρχικοί αποτελούσαν μια ορ-

ωση καικοποιών και ότι, όντας τέτοιοι, ήσαν άξιοι να κονται με το μέρος της «εντιμότατης εταιρίας της καια». Στο Τρέμιτι, αυτήν την πόλη εξορίας, έμαθα για λιτό συμπόσιο που οργάνωσαν μερικοί αναρχικοί και ιαλιστές, και στο οποίο προσκλήθηκαν και δυο ή τρεις ρίστας — οι μόνοι μη πολιτικοί εξόριστοι στο νησί — και η απλή ανθρώπινη ευγένεια δεν έχει καμιά σχέση την πολιτική” κι όταν ήρθε η ώρα των προποσων, προς όλη μας έκπληξη, ένας από τους κομμονιστές έκανε πώση για την έκωση «των τριών κομμάτων: της κομμωνιστικής, των αναρχικών και των σοσιαλιστών» — ενάντια στην βέρνηση!

Η πρόποση έγινε δεκτή με δυνατά γέλια αφού είναι γνωστο ότι η κομώρα συνεργάζεται ανενδοίαστα με την βέρνηση ενάντια στους αναρχικούς και τους σοσιαλιστές. Αυτό όμως μας δείχνει με ποιο τρόπο η νοστορία ν κοινών εγκλημάτων κατέληξε να δέχεται σαν πραγματική αναρχία ό,τι προπαγανδίζουν οι εφημερίδες που χρητοδοτούνται από την αστυνομία. Αυτή η δόλια προπονδα εξηγεί γιατί στην περίοδο 1889—1894 αντικρύσαμε ο πολλές περιπτώσεις στις οποίες κλέφτες και κοινοί αστογράφοι ονόμαζαν τον εαυτό τους αναρχικό, προσιδοντας στις πράξεις τους μια ψευτοπολιτική επίκραση, ίβασαν ότι η αναρχία αποτελούσε το ιδανικό των κλεών και των φονάδων κι έλεγαν στον εαυτό τους: «Είμαι έφτης, συνεπώς είμαι αναρχικός.»

Αυτό εξηγεί επίσης το γεγονός που τόσο εντυπωσίασε Λομπρόσο, ότι πολλοί κοινοί εγκληματίες ονομάζον τον εαυτό τους αναρχικό από την στιγμή που θα φυλακιστούν — όχι πριν, σημειώστε το καλά αυτό. Όταν νοιώθουν πάνω τους την σιδερένια φτέρνα της εξουσίας σκέφτονται τους αναρχικούς, οι οποίοι φαντάζον στο νου τους σαν οι φρικτότεροι εγκληματίες λόγω του μίσους τους για την εξουσία, κι όταν μπαίνουν στο κελί τους αρπάζουν

το πρώτο καιφί που βρίσκουν μπροστά τους και σκαλίζουν στον τοίχο, «την εφημερίδα των εγκληματιών»: «Ζήτω η αναρχία!».

Αυτό όμως το φαινόμενο δεν διαρκεί πολύ. Σύντομα αντιλαμβάνονται ότι το να ονομάζουν τον εαυτό τους αναρχικό τους βάζει σε μεγαλύτερο κίνδυνο απ' ό,τι το να ληστεύουν και να σκοτώνουν, ότι η αναρχική επίφαση ωθεί τους δικαστές να τιμωρούν αυστηρότερα δίχως να μειώνουν την αντιπάθεια που προκαλούν οι πράξεις τους. Επί πλέον, ανακαλύπτουν ότι στην πλειοψηφία τους οι αναρχικοί αντιμετωπίζουν με παγερή αδιαφορία και μ' εξαιρετική δυσπιστία — όταν δεν τους δέρουν — τις αυτοσχέδιες συζητήσεις τους για την «δέο» — έτσι, λοιπόν, παύουν να ονομάζουν τον εαυτό τους αναρχικό.

Υπολείμματα αυτής της αστικής προπαγάνδας διατηρούνται πάντως και στους πραγματικούς αναρχικούς. Ορισμένοι πήραν τα σοφισματα κάποιων συμπαθητικών εγκληματιών στα σοβαρά και κατέληξαν να θεωρητικοποιούν την νομιμότητα της κλοπής ή της πλαστογράφησης χρημάτων. Άλλοι επιδόθηκαν σε μια προσπάθεια καλύτερης των συνθηκών μιλώντας για «ληστείες για προπαγανδιστικούς σκοπούς», δημιουργώντας έτσι τα φαινόμενα τύπου Πίνι και Ραβασόλ. Αυτοί οι δυο ήταν ειλικρινείς, αυτό όμως δεν τους έκανε λιγότερο θύματα της σοφιστείας αυτής που αποτελεί προϊόν της φαύλης προπαγάνδας των περιοδικών και της αστικής συκοφαντίας. Η εξαίρεση δεν αποτελεί ποτέ τον κανόνα, γιατί εκείνοι οι αναρχικοί που από καλή πίστη αποδέχθηκαν την ιδέα της ληστείας, στην πράξη δεν ήταν ποτέ ικανοί να κλέψουν εστω και μια βελόνα, ενώ εκείνοι που επιδόθηκαν πράγματι σε ληστείες πρόσεξαν καλά ώστε να μην τις κάνουν «για προπαγάνδα», και σύντομα έπαψαν να ονομάζουν τον εαυτό τους αναρχικό — και συνέχισαν να 'ναι συνηθισμένοι κλέφτες. Η τάση αυτή έχει εκλείψει ανάμεσα στους αναρχικούς.

Πάνω απ' όλα, όμως, δείχνει αυτό που ήταν πιθανό λόγω μιας επίδρασης εντελώς αστικής στην καταγωγή της — μιας «επίδρασης που προκλήθηκε από μια εκστρατεία ψεύδους και διωγμών ενάντια στους αναρχικούς. «Οι αναρχικοί», λένε, «θέλουν ν' αρπάξουν την ιδιοκτησία απ' όσους την κατέχουν, και γι' αυτόν τον λόγο οι αναρχικοί είναι κλέφτες.»

Δεν εκπλήρσει, λοιπόν, ότι μερικοί που ονομάζονται ή πιστεύουν ότι είναι αναρχικοί — και πρώτοι απ' όλους εκείνοι που ό,τι όκουσαν για τον αναρχισμό προήρχετο αποκλειστικά από ανθρώπους που τον συκοφαντούσαν — επαναλαμβάνω, δεν εκπλήρσει ότι ορισμένοι, ιδιαίτερα τα μόρφωτα ή παρορμητικά άτομα, ή εκείνα με μειωμένη κανότητα λογικής σκέψης, πίστεψαν και δέχθηκαν όλες 'īs ανοησίες που διαδίδονταν για τον αναρχισμό. Ποιος μως, μπορεί ν' αρνηθεί ότι, αν και ξεγελούσαν τον εαυτό τους, η ευθύνη γι' αυτό δεν οφείλεται στην κακοπιστία των στων, δεδομένου ότι δεν υπάρχει τίποτα στις αναρχικές εωρίες και προγράμματα που να δικαιολογεί τέτοιου εί-~υς εκτροπές και παρεκκλίσεις; Τελικά, πρέπει να πούμε ότι εμφανίζεται σαν υπερβολή, ακόμη και σ' εκείνους που λεν έχουν ζήσει στους αναρχικούς κύκλους, ότι πολλοί έγιναν αναρχικοί χάρη στην παραιπλανητική προπαγάνδα των αστών συγγραφέων και δημοσιογράφων.

Ο νους των ανθρώπων, ιδιαίτερα των νέων, που διψούν για το μυστηρώδες και το ασυνήθιστο, τους επιτρέπει να ληραισούνται εύκολα από το καινούργιο και να κατευθύνονται προς αυτό το οποίο, όταν εξετασθεί ήρεμα στην γαλήνη που ακολουθεί τον αρχικό ενθουσιασμό, αποκηρυσσεται απόλυτα και οριστικά. Αυτή η ζέση για καινούργια πράγματα, αυτό το τολμηρό πνεύμα, αυτός ο ζήλος για το ασυνήθιστο, έφερε στις τάξεις των αναρχικών τύπους που εντυπωσιάζονται υπερβολικά εύκολα, και την ίδια στιγμή, τους πιο ανεγκέφαλους και ελακρόμυλους, άτομα που

δεν απωθούνται από το παράλογο αλλά, αντίθετα, έλκονται. Γοητεύονται από σχέδια και ιδέες ακριβώς επειδή είναι παράλογα, κι έτσι ο αναρχισμός τείνει να γίνεται γλωσσός ακριβώς για τον άλογο χαρακτήρα και την γελοιότητα που έχουν προσδώσει στις αναρχικές αρχές η άγνοια κι η αιστική συκοφαντία.

Τα άτομα αυτά συμβάλλουν τα μέγιστα στην δυσκήμηση του αναρχικού ιδεώδους, γιατί από το ιδεώδες αυτό συνάγουν μια απειρία λανθασμένων και γελοίων συμπεριαιμάτων, χονδροειδών λαθών, παρεκκλίσεων και παραποιήσεων, πιστεύοντας, αντίθετα, ότι υπεραισπίζονται τον «καθαρό» αναρχισμό. Τα άτομα αυτά σπανίως εισέρχονται στον κόσμο του αναρχισμού όταν διαπιστώνουν ότι ο αναρχισμός, έτσι όπως τον συνέλαβαν οι αναρχικοί φιλόσοφοι, οικονομολόγοι και κοινωνιολόγοι, διαφέρει πολύ απ' αυτόν στον οποίο πιστεύουν και τον οποίο έμαθαν ν' αγαπιούν μεσ' από την ανάγνωση των δόλων κειμένων των αιστών συγγραφέων. Ανακαλύπτουν ότι το κίνημα ακολουθεί μια πορεία πολύ πιο διαφορετική απ' ό,τι φαντάζονταν' κοντολογίς, παρατηρούν ότι έχουν μπροστά τους μια ιδέα, ένα πρόγραμμα, που είναι εντελώς οργανικό, συνεκτικό, θετικό και εφικτό — κι αυτό γιατί η σύλληψη του κατέστη δυνατή επειδή ελήφθη υπ' όψιν η σχετικότητα των πραγμάτων, δίχως την οποία η ζωή γίνεται αδύνατη. Ο σοβαρός, θετικός και λογικός χαρακτήρας του αναρχισμού τους εκνευρίζει, κι έτσι βρίσκουν γρηγορά παρηγοριά προσχωρώντας στην άμορφη μάζα, η οποία δεν ξέρει τι θέλει ή τι σκέπτεται αλλά είναι αμείλικτη στο να κατάστρέφει και να δυσφημεί οτιδήποτε σοβαρό και καλό κάνουν οι άλλοι, και στο να χρησιμοποιεί την προσβλητική κι εξουσιαστική γλώσσα που προσιδιάζει στην ψυχούνηθση της και στην αιστική καταγωγή της διανοητικής της κατάστασης.

Ακόμη κι όταν οι ιδέες τους κι η κριτική τους είναι αρ-

χικά δικαιολογημένες, τις διογκώνουν και τις παραμορφώνουν με τέτοιο τρόπο που ακόμη κι ένας δεδηλωμένος εχθρός δεν θα τα κατάφερνε καλύτερα. Είναι σαν κι εκείνους που όταν βλέπουν ότι οι φουρνάρεςδες ψήνουν άσχημα το ψωμί, ισχυρίζονται ότι είναι απαραίτητο να καταιστρέψουμε τους φούρνους, ή σαν εκείνους που πείθονται ότι ένα τμήμα άγονου εδάφους χρειάζεται νερό και τότε αναλαμβάνουν να το πλήμμυρίσουν μ' ένα ποτάμι.

Κανένας απ' αυτούς δεν θα συντασσόταν στις τάξεις μας ελλείψει της γοητείας που τους άσκησε η κίβδηλη αιστική «αναρχική» προπαγάνδα. Ολόκληρη η αιστική εκστρατεία ύβρεων, συκοφαντιών, και καθαρών επινοήσεων λειτουργεί ως καθρέφτης για όλους αυτούς τους περιθωριοποιημένους τύπους — περιθωριοποιημένους διανοητικά, υλικά, ψυχολογικά και σωματικά — που συντάσσονται πάντοτε με το γελοίο, το αισυνηθιστο, το αποτρόπαιο και το παράλογο.

Για να πειστεί κανείς γι' αυτό, αρκεί να 'χει την υπομονή να φυλλομετρήσει μερικά τεύχη από τα δυο ή τρία πιο αξιόσεβιστα και έγκυρα περιοδικά που κυκλοφορούσαν πριν από 15 ή 20 χρόνια. Αρκεί, ομοίως, να φυλλομετρήσει όλη την περιστασιακή φιλολογία της περιόδου αυτής, η οποία αναφέρεται στους αναρχικούς και τον αναρχισμό και δεν έχει αναρχική προέλευση, αλλά εκπορεύεται αντίθετα από τους αστικούς, αστυνομικούς, ακόμη και από τους δήθεν επιστημονικούς κύκλους. Περιοδικά και εφημερίδες, συντηρητικά και δημοκρατικά, επιπόνησαν και διέσπεραν χιλιάδες κακοήθη ψεύδη για μας.

Ποιος δεν θυμάται τα Μυστήρια της Αναρχίας, που γράφτηκαν από έναν ανενδοίαστο καλαμαρά; Δεν έμεινε κανένα εξωφρενικό παραμύθι που να μην αποδώθηκε στους αναρχικούς, είτε σε μυθιστορήματα, βιβλία, περιοδικά, είτε σε σοβαρές εφημερίδες. Η επιθυμία ικανοποίησης της όρεξης του κοινού για νέα και παράξενα πράγματα,

κάνει τους συγγραφείς, τους δημοσιογράφους και τους ψευτοεπιστήμονες να επινοούν μια στρατιά από δαίμονες και ν' αποδίδουν συχνά στους αναρχικούς, έχοντας πλήρη επίγνωση της ζημιάς που προκαλεί αυτό, περισσότερη δύναμη απ' όση πράγματι έχουν — απίστευτα διογκωμένοι αριθμοί, μέσα και μέθοδοι, τα οποία ποτέ δεν διέθεταν οι αναρχικοί. Αν αυτό θέλγει — από μια ορισμένη σκοπιά — τον πιο αισυνειδίχτο τύπο συμπαθούντος, παρέχει επίσης μια επίκραση αλήθειας σ' όλες τις γελοίες ιδέες και σ' όλες τις χυδαίες προθέσεις που αποδίδονται στους αναρχικούς. Τελικά, τα *Μυστήρια της Αναρχίας* εμφανίζονται στο νου πολλών ανθρώπων σαν αληθινή ιστορία.

Λόγω του φαντασιώδους τρόπου με τον οποίο παρουσιάζουν το αναρχικό κίνημα οι αστοί συγγραφείς και δημοσιογράφοι, τυχαίνει συχνά, όταν έχει συμβεί κάτι που ήταν ενδιαφέρον και άξιο λόγου, ή, τουλάχιστον, προκάλεσε κάποιον θαυμασμό, να ακολουθείται συχνά από μια πληθώρα νοσηρών μυθευμάτων' και πολλοί θεοπάλαβοι, πολλοί ηττημένοι του κοινωνικού αγώνα, θέλγονται από τον αναρχισμό με τρόπο παρόμοιο μ' αυτόν που σ' ορισμένα μέρη και για ορισμένα πρωτόγονα μυαλά καθίσταται ελκυστική — λόγω των κατά καιρούς ανύπαρκτων ενεργειών τους — η μορφή ενός Τιμπούρτζι ή ενός Μουσσολίνο, γνωστών ληστών. Τα θύματα που κατατρίχονται περισσότερο από την κοινωνική αδικία μπορούν εύκολα να παραισθηθούν και ν' αποδεχθούν — μεσ' από ενέργειες αντίδρασης και εκδίκασης — τον επιθετικό και αιμοσταγή χαρακτήρα που αποδίδουν οι αστοί συγγραφείς στους αναρχικούς.

Πόσες φορές εκείνοι που «προσηλυτίστηκαν» από τον αστικό τύπο δεν ήρθαν και με ρώτησαν τί επρεπε να κάνουν για να γίνουν δεκτοί στην «αίρεση», κι αν θα συναντούν αν κάποια δυσκολία εμφανιζόμενοι στον «κύκλο των αναρχικών»! Κι όταν τους ρωτώ τι πιστεύουν ότι είναι οι

αναρχικοί, απαντούν: «Αυτοί που επιθυμούν να σκοτώσουν τους πλούσιους κι εκείνους που κυβερνούν, για να αναδιανεμούν τον πλούτο και την διακυβέρνηση, ώστε ο καθένας να 'χει από λίγο.» Α! Ασφαλώς δεν έχουν διαβάσει τα φυλλάδια του Μαλαπέστα, ούτε τα βιβλία του Κροπότκιν, ούτε τα γραπτά του Μαλάτο' διάβασαν απλώς τις ηλιθιότητες της *Tribuna* και της *Ossevatore Romano* [Σ.τ.Α.Μ.: επίσημης εφημερίδας του Βατικανού].

Αυτή η ευεπηρεαστη ψυχολογική κατάσταση των απόβλητων περιγράφηκε καλά από τον Ανρύ Λειρέ σε μια μελέτη για τα περιχωρά του Παρισιού. Στην διάρκεια μιας περιόδου αναρχικής τρομοκρατίας, σύμφωνα με τον Λειρέ, οι άνθρωποι της περιοχής αυτής ακρέθησαν να παραισθηθούν από τις υπερβολικά ολέθριες συνθήκες στις οποίες ζούσαν και από το θέαμα των τραπεζικών σκονδάλων, με αποτέλεσμα να συμπαθήσουν τους πιο βίαιους αναρχικούς. «Για το τί είναι ο αναρχισμός, για το τί είναι άξιο λόγου, το κοινό δεν γνωρίζει τίποτα ή ακόμη λιγότερο. Όλους τους αναρχικούς τους εξετάζουν από μια μοναδική, ιδιαίτερη σκοπιά, συγκρίνοντας μας όλους με τον Βογιάν, ο οποίος προκαλεί αναμφίβολα μια κάποια συμπάθεια επειδή πέθανε στη λαίμητόμο" αυτό οδηγεί το κοινό ν' αποδεχτεί τις θεωρίες περί συνωμοσίας... Οι άνθρωποι απολαμβάνουν το μυστηριώδες και θέλγονται ακόμη περισσότερο από ένα άτομο όταν αυτό δείχνει να περιβάλλεται με μια απόκρυφη δύναμη" στην περίπτωση αυτή αποδίδουν στους αναρχικούς μια εξαιρετικά μυστική οργανωση...» (Ανρύ Λειρέ, *En Plein Faubourg*, σελ. 257).

Και το μυστηριώδες αυτό πράγμα που εξοπάτησε τους πιο εξοθλιωμένους ανθρώπους περιγράφηκε στον λαϊκό τύπο σαν «αναρχισμός», έναν λαϊκό τύπο που έβριθε — τότε όπως και πάντα — από φανταστικές ιστορίες για τρομερές αναρχικές συγκεντρώσεις, για φρικτές συνωμοσίες, για συνθηματικά, για προκαθορισμένες συναντήσεις, για

ψεύτικα και παραποιημένα ονόματα, κι όλα αυτά σχεδιασμένα έτσι, ώστε να στρέψουν την προσοχή του κοινού στον αναρχισμό. Ίσως — ποιος ξέρει; — από μια ορισμένη σκοπιά, αυτό μπορεί να 'χε και την καλή του πλευρά, επειδή προκάλεσε το ενδιαφέρον και οδήγησε σε συζητήσεις για τον αναρχισμό. Αυτό όμως το μικρό πιθανό όφελος •- ένα όφελος που, παρεμπιπτόντως, θα μπορούσε ν' αποκτηθεί λέγοντας απλώς την αλήθεια κι εκθέτοντας τα γεγονότα, τα οποία είναι από μόνα τους ενδιαφέροντα — παραμένει εξουδετερωμένο λόγω της όλης σύγχυσης και παραποίησης των ιδεών εκείνων που γεννήθηκαν στο αναρχικό κίνημα.

Αληθεύει ότι εκείνοι που μας προσεγγίζουν ελκόμενοι από τον θόρυβο αυτής της παραπλανητικής αστικής προπαγάνδας βελτιώνουν σίγουρα τις ιδέες τους και αποβάλλουν πολύ άχυρο που πραγματικώς το πέρναγαν για σιτάρι· δυστυχώς, όμως, αληθεύει εξίσου ότι λόγω της ιδιοσυγκρασίας που τους προδιαθέτει ν' ανταποκρίνονται στην αστική προπαγάνδα, παραμένουν μέσα τους υπολείμματα της αστικής επιρροής. Ανάμεσα σ' εκείνους που παίρνουν λανθασμένη διανοητική κατεύθυνση υπάρχουν μερικοί που γνωρίζουν τον τρόπο ή είναι αρκετά δυνατοί για να επανακαίμουν.

Κι έτσι έχουμε εκείνους που συντάσσονται στις γραμμές μας από εκδίκητικό πνεύμα λόγω του μίσους που έσπειρε στην καρδιά τους η αθλιότητα κι η απελπισία, που έρχονται σε μας ακριβώς επειδή πιστεύουν ότι η αναρχία είναι το πνεύμα της βίαιης ανταπόδοσης και της εκδίκησης που περιγράφεται από την αστική προπαγάνδα· και αρνήθηκαν να δεχτούν την αληθινή έννοια του αναρχισμού, δηλαδή, την άρνηση της βίας και το μεγαλείο της αγάπης ως θεμέλιου της αλληλεγγύης. Για τα άτομα αυτά ο αναρχισμός εξακολουθεί να σημαίνει βία, βόμβα, σπλιέτο, μεσ' από μια περιεργή σύγχυση αιτίου και αποτελέσματος, μέσων και

ακαπών' και αληθεύει τόσο πολύ αυτό ώστε όταν ο Πάρσονς δήλωσε ότι αναρχισμός δεν σημαίνει βία, κι όταν ο Μιλατεστά δήλωσε ότι αναρχισμός δεν σημαίνει βόμβα, όλοι σχεδόν οι άνθρωποι αυτού του είδους τους πέρασαν για αποστάτες. Υπάρχουν πολλοί που επιθυμούν δικαίως να διορθώσουν αυτά τα λάθη, αυτές τις χυδαίες αστικές παραποιήσεις, που θυμούνται ότι ο αναρχισμός δεν είναι η εξιδανίκευση της εκδίκησης, ότι η επανάσταση που θέλουν οι αναρχικοί είναι επανάσταση της αγάπης κι όχι του μίσους, ότι η βία θα πρέπει να θεωρείται σαν ένας θανατηφόρος ιός που χρησιμεύει μόνο σαν ένας αντι-ιός που επιβάλλεται από τις ανάγκες του αγώνα κι όχι από την επιθυμία να προκληθεί βλάβη. Όσοι υποστηρίζουν αυτές τις ιδέες, ακόμη κι αν είναι οι πιο ανιδιοτελείς, αποκαλούνται αχρείοι και δειλοί από εκείνους που το μυαλό τους έχει διαφθαρεί από την αστική θεωρία ότι η βία θα πρέπει να εφαρμόζεται σαν ένας άτεγκτος νόμος.

Η αναρχία είναι το ιδεώδες της κατάργησης της βίας και της καταπιεστικής εξουσίας ανθρώπου πάνω σε άνθρωπο σε κάθε πεδίο, οικονομικό, θρησκευτικό ή πολιτικό. Για να 'σαι αναρχικός αρκεί ν' ασπάζεσαι αυτήν την ιδέα και κατά συνέπεια να προσπαθείς όσο μπορείς να διαδώσεις την ιδέα ότι μόνο η άμεση και επαναστατική δράση των ανθρώπων μπορεί να οδηγήσει σε μια πλήρη κοινωνική και οικονομική χειραφέτηση. Όλοι όσοι τρέφουν τέτοια αισθήματα, όσοι υποστηρίζουν τέτοιες ιδέες και αγωνίζονται και τις διαδίδουν είναι αναμφισβήτητα αναρχικοί ακόμη κι αν το ηθικό τους αίσθημα βρίσκει ειδική τούτη ή την άλλη πράξη εξέγερσης ή εκδίκησης που διαπράττει κάποιος που ονομάζει τον εαυτό του αναρχικό, ακόμη κι όταν είναι πεπεισμένοι ότι όλες οι πράξεις της ατομικής εξέγερσης είναι επιζήμιες για τον σκοπό. Τα άτομα αυτά μπορεί να 'χουν λανθασμένες απόψεις, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν είναι συνεπείς, πεπεισμένοι και

συνειδητοί αναρχικοί.

Για παράδειγμα, υπάρχουν χορτοφάγοι αναρχικοί που συμπεριλαμβάνουν στις πεποιθήσεις τους την χορτοφαγία' θα ήταν όμως πολύ περίεργο αν οι άνθρωποι αυτοί υποστήριζαν ότι όσοι δεν είναι χορτοφάγοι δεν είναι και αληθινοί αναρχικοί. Εξίσου περίεργο είναι ότι υπάρχουν άτομα που υποστηρίζουν ότι δεν είναι αναρχικοί όσοι δεν επιδοκιμάζουν ή δεν συμπαθούν τις βίαιες ατομικές πράξεις. Η προπαγάνδα με την πρόξη μπορεί να είναι ωφέλιμη ή επιζήμια, δεν αποτελεί όμως αναπόσπαστο τμήμα της αναρχικής θεωρίας" είναι απλώς μια μορφή αγώνα που μπορεί να συζητηθεί, να γίνει αποδεκτή εν μέρει ή στο σύνολο της, ή ν' απορριφθεί εντελώς" όμως δεν σμιστα άρθρο πίστης (για να χρησιμοποιήσω μια Καθολική φράση), χωρίς το οποίο δεν υπάρχει καμιά σωτηρία, χωρίς το οποίο δεν μπορεί κανείς να είναι αναρχικός. Όσοι πιστεύουν το αντίθετο και, όπως ο πάπας, ακφορίζουν όσους δεν αισθάνονται υπέρμετρη συμπάθεια για τον Ραβασόλ ή τον Εμίλ Ανρύ, είναι θύματα της χυδαίας προπαγάνδας της αστικής τάξης και βαισισμένοι στα λόγια της πιστεύουν πραγματικά ότι αναρχισμός σημαίνει βία. Δυστυχώς εξακολουθούν να υπάρχουν στις γραμμές μας πολλές απ' αυτές τις μωπικές διάνοιες... Όμως η αστική επίδραση δεν σταματά στο ζήτημα της βίας, το οποίο δχασε τόσο τις δροιστηριότητες μας και το οποίο ανέπτυξα επί μακρόν γιατί είναι τόσο σημαντικό και στο οποίο θα επανέλθω αργότερα.

Ίσως κάποιος να θυμηθεί την πολεμική μου με τον φίλο μας Τζαβατέρο αναφορικά με την οικογένεια και την αγάπη σε μια μελλοντική κοινωνία. Σημείωνα τότε ότι ανάμεσα σε πολλούς αναρχικούς υπάρχει μια αξιοθρήνητη τάση ν' αποδέχονται σαν δική τους θεωρία στιδήποτε, ή, τουλάχιστον, μεγάλο μέρος απ' ό, τι επισήρσε η αστική τάξη για να πολεμήσει τον αναρχισμό. Έχουμε ήδη δει με

ποιο τρόπο συνέβη αυτό αναφορικά με το ζήτημα της βίας. Το ίδιο συνέβη και με το ζήτημα των σεξουαλικών σχέσεων.

Στην προσπάθεια τους να μας διασημίσουν και χρησιμοποιώντας σαν πρόφαση την κριτική μας στην σημερινή εξουσιαστική φύση της οικογένειας και την κυρίαρχση της γυναίκας από τον άντρα, οι αστοί συγγραφείς συμπεράναν ότι επιθυμούμε την κατάργηση της οικογένειας και, κατά συνέπεια, ότι θέλουμε τις γυναίκες κτήμα όλων, ότι θέλουμε την πολυγαμία, παιδιά που να μην γνωρίζουν τον πατέρα τους, αιμομικτικές σχέσεις, σεξουαλική βία, και ό,τι πιο βάρβαρο και ταυτοχρόνως πιο γελοίο μπορεί κανείς να φανταστεί. Στην πραγματικότητα, η αναρχική θεωρία εξ αρχής δεν έκανε τίποτα άλλο από το να υποστηρίζει την κάθαρση των σωμαιοθημάτων από κάθε είδους καταναγκασμούς κι επικυρώσεις, είτε αυτές είναι νομοθετικές ή γραφειακές, είτε πολιτικές ή θρησκευτικές" και μαζί μ' αυτό, την χειραφέτηση της γυναίκας, την ελευθερία της και την ισότητα της απέναντι στον άντρα, και την ελευθερία ν' αγαπά κανείς χωρίς τον καταναγκασμό της οικονομικής αναγκαιότητας ή όποιας άλλης εξουσίας εξωτερικής ως προς την ίδια την αγάπη — με μια λέξη, την επανοίσυσταση της οικογένειας, η οποία αναισθηλώνεται στις φυσικές της βάσεις: την αμοιβαία αγάπη και την ελευθερία επιλογής.

Δεν ισχυρίζομαι ότι αυτή η υγιής αντίληψη για την αγάπη και την οικογένεια έχει απορριφθεί από τους αναρχικούς. Δεν θέλω ν' αποδεχθώ την βάρβαρη, εξευτελιστική αστική αντίληψη — ακριβώς το αντίθετο. Όμως αυτή η αστική συκοφαντία εξακολουθεί ν' ασκεί μια ορισμένη επίδραση. Μολονότι η πολύ μεγάλη πλειοψηφία των αναρχικών αποδέχεται την αληθινή έννοια της ελεύθερης αγάπης που βασίζεται στην ελεύθερη έκωση, δεν παύουν ποτέ- ποτέ να υπάρχουν ανάμεσα μας κι εκείνοι που, γνωρίζοντας τις αστικές κριτικές, έχουν μπερδέψει την ελευθε-

ρία ν' αγαπός με την πολυγαμία.

Μολονότι μεταμφιεσμένη, η άμορφη αυτή θεωρία περί αγάπης έχει αστική καταγωγή. Είναι συνέπεια της μανίας πολλών επαναστατών να αποδέχονται ως βέλτιστο ό,τι οι συντηρητικοί αντιμάχονται με τρόμο, μολονότι οι συντηρητικοί αποδίδουν αυτά τα πράγματα σε μας για καταστρεπτικούς σκοπούς.

Το ίδιο πράγμα συνέβη αναφορικά με την οργάνωση. Οι αναρχικοί υποστήριζαν πάντοτε ότι η ζωή δεν είναι δυνατή χωρίς συνεργασία και αλληλεγγύη, κι ότι ο αγώνας κι η επανάσταση δεν είναι εφικτά δίχως μια προϋπάρχουσα επαναστατική οργάνωση. Όμως, είναι πιο βολικό για τους αστούς συγγραφείς να μας παρουσιάζουν ως υποστηρικτές της αναρχίας με την έννοια της σύγχυσης και του χάους, κι αρχίζουν να λένε ότι είμαστε πράκτορες του χάους, εχθροί κάθε προσπάθειας για οργάνωση. Και μ' αυτόν τον τρόπο ξεθάβουν τον Νίτσε και τον Σπίνερ. Πολλοί αναρχικοί καταπίνουν το δόλωμα και γίνονται στα σοβαρά υποστηρικτές του χάους, του Σπίνερ και του Νίτσε, και άλλων παρόμοιων ανησιών. Απορρίπτουν την οργάνωση, την αλληλεγγύη και τον σοσιαλισμό "μερικοί φθάνουν ακόμη και να καθαγιάζουν την ατομική ιδιοκτησία κο" "καταλήγουν έτσι να παίζουν το παιχνίδι των αστών ατομικιστών. Οι ιδέες τους καθίστανται, για να χρησιμοποιήσω τη φράση του Φίλιππο Τουράτι, «μια διογκωμένη εκδοχή του αστικού ατομικισμού».

Η πηγή αυτής της μανίας να γίνεται αποδεκτό οτιδήποτε θεωρούν οι εχθροί μας σαν κακό, μπορεί να βρεθεί σε κάθε ανθρώπινο πνεύμα — είναι η αντίφαση κι η αντίθεση: «Ο εχθρός μου πιστεύει ότι αυτό είναι κακό» αφού όμως ο εχθρός μου δεν έχει ποτέ δίκιο, αυτό που θεωρεί αυτός σαν κακό είναι, αντίθετα, θαυμάσιο.» Υπάρχουν πολύ περισσότεροι απ' όσους νομίζουμε, ιδιαίτερα ανάμεσα στους επαναστάτες, που κάνουν αυτήν την εξίσωση, η

οποία μπορεί κατά τύχη να είναι σωστή μερικές φορές αλλά αυτή καθαυτή είναι άκρως παραπλανητική.

«Α! Μας αποκαλείτε κακοποιούς; Τότε λοιπόν, ναι, είμαστε κακοποιοί!» Πόσες φορές η φράση αυτή βγήκε από τα χείλη μερικών αναρχικών - διαθέτουν ακόμη κι έναν «ύμνο των κακοποιών». Σ' ένα βαθμό αυτό μπορεί να γίνει αντιληπτό — και ακόμη να εμφανιστεί — σαν μια άμορφη προκλητική χειρονομία προς τον εχθρό. Κανείς όμως δεν μπορεί να παραδεχτεί στα σοβαρά ότι οι αναρχικοί είναι κακοποιοί... Αντίθετα όμως, και από την δύναμη της επανόληψης αυτής της παραδοξολογίας, ορισμένοι καταλήγουν να την εικλαμβάνουν σαν μια δεδηλωμένη αλήθεια. «Quod erat demonstrandum», κραυγάζει τότε θριαμβευτικά η αστική τάξη, η οποία, αφού μας αποκαλεί κλέφτες, εμπρηστές, εχθρούς της οικογένειας και κακοποιούς, ακούει μ' ευχαρίστηση την εκφώνηση αυτής της παραδοξολογίας μολονότι αυτή δεν είναι παρά μία προκλητική χειρονομία. Είναι λοιπόν απαραίτητο ν' αποφεύγουμε κάτι τέτοιο και να μην γοητευόμαστε τόσο πολύ από παραδοξολογίες.

Θα ήταν προτιμότερο να επιδιώκουμε αυτό που μας ευχαριστεί, ανεξάρτητα από το τι κάνουν οι εχθροί μας. Το καλύτερο που έχουμε να κάνουμε είναι να προπαγανδίζουμε τις ιδέες μας δίχως να μας απασχολεί αν η αστική τάξη συμφωνεί ή διαφωνεί μαζί μας.

Συνοψίζοντας, θα πρέπει να σιγουρευόμαστε ότι το κίνημα μας τραβά τον δικό του δρόμο ανεξάρτητα από την άμεση ή έμμεση επίδραση της αστικής συκοφαντίας και ιδεολογίας, ανεξάρτητα από την συμπεριφορά - θετική ή αρνητική — των συντηρητικών. Και θα κάνουμε επαναστατικό και κατ' εξοχήν ελευθεριακό έργο μέσω της ελευθεριακής θεωρίας, η οποία μας δείχνει ότι θα πρέπει να χειραφετηθούμε κοινωνικά και ατομικά από κάθε είδους ιπποσύνη που δεν απορρέει απ' τα δικά μας συμφέροντα,

ΟΙ ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ ΚΑΙ Η ΧΡΗΣΗ ΒΙΑΣ

Θα εξετάσουμε εν συντομία την λεκτική «βία», που είναι πολύ της μόδας σήμερα στους επαναστατικούς κύκλους, και συγκεκριμένα το είδος της λεκτικής εξύβρισης, που έχει το μειονέκτημα να φθείρει και να στρεβλώνει τις ιδέες, να διχάζει τους ανθρώπους και να προκαλεί έχθρες, να υψώνει τείχη ανάμεσα σ' αυτούς που, κατά τα φαινόμενα, και στην αντίθετη περίπτωση, θα συμφωνούσαν. Όταν αυτή η βίαση προπαγάνδα και πολεμική χρησιμοποιείται εναντίον συντρόφων, είναι πιο οδυνηρή κι από την κόψη του μαχαιριού' κι όταν χρησιμοποιείται εναντίον αντιπάλων, έχει ακριβώς το αντίθετο απ' το αναμενόμενο αποτέλεσμα. Προκαλεί την αποξένωση του κοινού από τις ιδέες μας και υψώνει ένα τείχος που μας χωρίζει απ' αυτό και που μας καταδικάζει να μιστε αιώνιοι ονειροπόλοι.

Θα ασχοληθώ τώρα με το ζήτημα της βίας — κι όχι μόνο της λεκτικής της έκφρασης — σε σχέση με τον αναρχισμό και τον επαναστατικό αγώνα ενάντια στην αστική τάξη και το κράτος.

Μιλώντας για τον λεκτικό εκφυλισμό ενός τμήματος του αναρχισμού (ή αυτού που περνιέται για αναρχισμός) κάτω από την επίδραση της αστικής τάξης — η οποία επηρεάζει ορισμένα καταπονημένα πνεύματα ώστε να αποδεχονται σπδήποτε η αστική τάξη θέλει να πιστευτεί για τον αναρχισμό — έχω λόγους να επαναλαμβάνω αυτό που πολλές

φορές έχω δηλώσει και που δεν θα κουραιτώ ποτέ να επαναλαμβάνω: Αναρχία σημαίνει άρνηση της βίας, κι έχει ως τελικό αντικειμενικό της σκοπό την ειρήνη ανάμεσα στους ανθρώπους. Ακόμη κι αν δεν έχω χρησιμοποιήσει άλλου αυτές ακριβώς τις λέξεις, πρόκειται πάντα για την ίδια αίσθηση.

Αναρχία σημαίνει άρνηση της αυθεντίας, στο μέτρο που είναι δυνατή η εξάλειψη της από την ανθρώπινη κοινωνία. Η αναρχική κοινωνία θα καταστεί εφικτή μόνο όταν κανένα άτομο δεν θα έχει την δυνατότητα ή τα μέσα, εκτός από την πειθώ, ν' αναγκάσει κάποιο άλλο άτομο να κάνει πράγματα που δεν θέλει. Δεν μπορούμε να προβλέψουμε αν η εξάλειψη της ηθικής αυθεντίας θα καταστεί κι αυτή επίσης εφικτή στο άμεσο μέλλον. Η ολοκληρωτική της εξάλειψη ίσως να μην είναι δυνατή, κι ούτε γνωρίζω αν είναι επιθυμητή — σίγουρα όμως θα συρρικνωθεί ανάλογα με την σπουδαιότητα και την εξύψωση της ατομικής συνείδησης σε κάθε κοινωνική σφαίρα.

Υπάρχει ένα είδος αυθεντίας που προέρχεται από την εμπειρία ή την επιστημονική γνώση, και που η απόρριψη της όχι μόνο δεν είναι δυνατή αλλά θα ήταν και παράλογη, όπως ακριβώς παράλογο θα ήταν να εξεγερθεί ένας ασθενής ενάντια στις θεραπευτικές μεθόδους μιας ιατρικής αυθεντίας, να μην ακολουθήσει ένας κτίστης τα σχέδια του αρχιτέκτονα στο κτίσιμο ενός σπιτιού, ή να μην ακολουθήσει ένας ναυτικός τις οδηγίες του πιλότου στην πλοήγηση του καραβιού. Ο ασθενής, ο κτίστης, κι ο ναυτικός υπακούουν οικειοθελώς στον γιατρό, τον αρχιτέκτονα και τον πιλότο, επειδή έχουν αποδεχθεί ελεύθερα την τεχνική διεύθυνση των τελευταίων. Τότε λοιπόν, όταν εγκαθιδρύεται μια κοινωνία στην οποία δεν υπάρχουν μορφές αυθεντίας άλλες από αυτές της τεχνικής, της επιστημονικής γνώσης, και της ηθικής επιρροής, κανείς δεν μπορεί ν' αρνηθεί ότι αυτή είναι μια αναρχική κοινωνία.

Δεν παίζουμε με τις λέξεις. Σκοπεύω να μιλήσω για την πραγματική βία, αυτήν της υλικής δύναμης — ή απλώς για την απειλή χρησιμοποίησης αυτής της δύναμης — που χρησιμοποιείται ενάντια στην βούληση ενός ή περισσότερων ατόμων, καταπατώντας ή περιστέλλοντας την ελευθερία τους και προκαλώντας βλάβη ή πόνο. Δεν ισχυρίζομαι ότι θα εξασφαλίσουμε ποτέ τέλεια αναρχία και τέλεια κοινωνική ειρήνη — μια και τίποτα σ' αυτόν τον κόσμο δεν είναι τέλειο — όμως, δεν χωρά καιμιά αμφιβολία ότι η απουσία καταναγκαστικής βίας αποτελεί το «εκ των ων ουκ άνευ» της αναρχικής κοινωνικής οργάνωσης.

Τότε, φυσικά, η βία θα καταστεί δυνατή κι απαραίτητη μόνο σαν μια μορφή αυτοάμυνας απέναντι στην αντικοινωνική βία, η οποία βρίσκεται έξω από τα πλαίσια μιας ελεύθερα αποδεκτής κοινωνικής σύμβασης, και προτίθεται να καταπατήσει την ελευθερία των ανθρώπων και να διαταράξει την γαλήνη τους. Οι καχύποπτοι κι εκείνοι που δεν θέλουν ούτε να ακούνε τον όρο «κοινωνική σύμβαση» θα ουρλιάζουν από αγανάκτηση — λες κι εμείς οι κοινωνικοί αναρχικοί θέλουμε να εγκαθιδρύσουμε ένα κράτος ή ένα υποχρεωτικό σύστημα κοινωνικής συμβίωσης για τον καθένα. Κάτι τέτοιο είναι εντελώς λανθασμένο. Στο φυλλάδιο του με τίτλο «Μεταξύ Αγροτών», ο Μαλατεστα σκιαγράφησε το ζήτημα με τον ακόλουθο τρόπο:

«Σ' αυτήν την περίπτωση», λέει ο Τζόρτζιο, ο ένας από τους χαρακτήρες του διαλόγου, «αυτό που θέλουμε να πετύχουμε με τη βία είναι να θεσομε στην διάθεση όλων τα κύρια προϊόντα του εδάφους, τα μέσα εργασίας, τα κτίρια και τον υπάρχοντα πλούτο. Όσον αφορά τον τρόπο οργάνωσης της παραγωγής και διανομής των προϊόντων, οι άνθρωποι θα κάνουν αυτό που θέλουν... Μπορεί κανείς να προβλέψει σχεδόν με βεβαιότητα ότι σε κάποιες περιοχές θα εγκαθιδρυθεί ο κομμουνισμός, σ' άλλες ο κολλεκτιβισμός, και σ' άλλες διαφορετικά ίσως συστήματα» και αρ-

γότερα, όταν θα έχουν γίνει φανερά και θα έχουν εκτιμηθεί τ' αποτελέσματα των διακρίσεων αυστηρότερων, αυτό που θα φαίνεται καλύτερο θα γίνει αποδεκτό απ' όλους. Το βασικό εδώ είναι ότι κανείς δεν θα επιχειρήσει να επιβληθεί στους άλλους, ούτε να ιδιοποιηθεί τα μέσα παραγωγής και τη γη. Πρέπει να βρισκόμαστε σε ετοιμότητα για να εμποδίσουμε εξ αρχής κάθε τέτοια απόπειρα...».

Και στο ερώτημα τί θα κάναμε αν κάποιος αντιτίθετο σ' ό,τι οι υπόλοιποι είχαν συμφωνήσει ότι είναι το κοινό τους συμφέρον, ή αν κάποιος καταπατούσαν βιαίως τις ελευθερίες των άλλων, ή αν κάποιος αρνούσαν να εργαστούν και έβλαπταν τα συμφέροντα των υπολοίπων, ο Μαλατέστα απαντά:

«Στην χειρότερη περίπτωση... αν υπήρχαν κάποιιοι που δεν θα 'θελαν να εργαστούν, θα αναγκάζομασταν να τους αποβάλλουμε από την κοινότητα, παρέχοντας τους τα υλικά μέσα και τα εργαλεία που θα τους είναι απαραίτητα για να εργαστούν εκτός κοινότητας... Τότε (όταν επιχειρήσει κάποιος να καταπατήσει τις ελευθερίες των άλλων), φυσικά, θα ήταν απαραίτητη η προαγωγή στη βία, δεδομένου ότι, όσο άδικο είναι να καταπιέζει η πλειοψηφία την μειοψηφία, άλλο τόσο άδικο είναι και το αντίθετό' αφού οι μειοψηφίες έχουν το δικαίωμα εξέγερσης, οι πλειοψηφίες έχουν το δικαίωμα αυτοάμυνας...». Στην περίπτωση αυτή, η ατομική ελευθερία δεν παραβλέπεται, γιατί «πάντοτε και σ' όλα τα πεδία οι άνθρωποι θα έχουν το αναφαίρετο δικαίωμα πρόσβασης στις πρώτες ύλες και τα εργαλεία δουλειάς, δικαίωμα που τους παρέχει την δυνατότητα απόσχισης από την κοινότητα. Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η ίδια συλλογιστική ισχύει και για τις μειοψηφίες, οι οποίες θα έχουν πάντα το δικαίωμα να εξεγείρονται ενάντια σε μια πλειοψηφία που θα ήθελε να καταστείλει τις επιθυμίες και την ελευθερία τους, αφού αν συνέβαινε κάτι τέτοιο η αναρχία θα υπήρχε μόνο κατ' όνομα

κι όχι στην πράξη. Όμως, ακόμη και σ' αυτήν την περίπτωση, θα είχαμε να κάνουμε με την αμυντική κι όχι την επιθετική βία, η αναγκαιότητα της οποίας θα έδειχνε, σε τελική ανάλυση, ότι η αναρχία δεν θα είχε ακόμη θριαμβεύσει.»

Υποστηρίζω, αναφορικά με μια μελλοντική ελευθεριακή και σοσιαλιστική κοινωνία, ότι η βία θα έπρεπε να ασκείται στον ελάχιστο δυνατό βαθμό και μόνο για αμυντικούς σκοπούς και ποτέ για επιθετικούς. Αναφέρομαι στη βία που στρέφεται ενάντια σε ανθρώπους, δεδομένου ότι ο αγώνας για την επιβίωση θα εμπεριέχει πάντοτε έναν ορισμένο βαθμό βίας που, αν και δεν θα στρέφεται κατά ανθρώπων, θα στρέφεται ασφυλλώς ενάντια στις τυφλές δυνάμεις της φύσης. Όπως έδειξαν οι Γκωπιέ, Κροπότκιν, Λανεσάν και άλλοι, ο αγώνας για την επιβίωση μεταξύ των ανθρώπων θα έπρεπε να αντικατασταθεί από την συνεργασία, την αλληλοβοήθεια, από τον αγώνα ενάντια στην φύση, ώστε να επιτύχουμε τον μέγιστο δυνατό βαθμό ευημερίας.

Όσον αφορά το παρελθόν, θα χρειαστεί να γίνει μια πλήρης ιστορική μελέτη για να καθοριστεί ποιες περιπτώσεις κοινωνικής βίας υπήρξαν επωφελείς και ποιες επιβλαβείς, ποιες χρήσιμες και ποιες επιζήμιες για την ανθρώπινη ευημερία και πρόοδο. Ασφαλώς πολλοί πόλεμοι φαίνεται πως είχαν ευεργετικές επιπτώσεις, μολονότι ο πόλεμος καθ'εαυτός είναι κακό πράγμα. Μπορεί όμως, κανείς, μελετώντας τους καλά, ν' ανακαλύψει επίσης τις βλαβερές τους συνέπειες, δεδομένου ότι τα ιστορικά συμβάντα δεν μπορούν να διαχωριστούν απόλυτα σε κακά και καλά, σε ευεργετικά και καταστροφικά. Όμως, θ' αφήσουμε κατά μέρος το παρελθόν, για το οποίο η γνώμη μου είναι γενικά ότι οι πιο χρήσιμες περιπτώσεις κοινωνικής βίας σχετίζονται σε πολύ μεγάλο βαθμό με τις διάφορες επαναστάσεις ενάντια στις τυραννίες που καταπίεζαν πολιτικά και οικο-

νομικά τους λαούς.

Κανείς μέχρι τώρα δεν αμφισβήτησε την χρησιμότητα ορισμένων περιπτώσεων ατομικής και συλλογικής βίας, από τον Αρμόδιο ή τον Φελίξ Οροιάλ, από την εξέγερση του Σπάρτακου — παρ' όλο που αιματώθηκε από τις ληλασίες — μέχρι τις άπειρες παρεκτροπές και μεταπτώσεις της μεγάλης Γαλλικής Επανάστασης. Επαναλαμβάνω όμως ότι θ' ακήσουμε το παρελθόν διότι αυτό που μας ενδιαφέρει είναι το παρόν, και, συγκεκριμένα, αυτό που αφορά τον αναρχισμό.

Λόγου χάρη, μπορούμε άραγε να πούμε ότι η βία που συνεπάγεται ο σημερινός αγώνας είναι από κάθε άποψη καταδικαστέα; Ασφαλώς όχι. Μια εφημερίδα της Ρώμης που με ρώτησε σχετικά μ' αυτό έλαβε την απάντηση — την οποία επέλεξαν να μην δημοσιεύσουν — ότι δεν επιλέγουμε εσκεμμένα τη βία για τη βία αλλά μας αναγκάζουν να το κάνουμε οι ιδιαίτερες συνθήκες του αγώνα. Στη σημερινή κοινωνία, η βία υπάρχει παντού και κάθε πόρος μας απορροφά την επίδραση και την προκλητικότητα της, συχνά πρέπει να καταβροχθίσουμε κι εμείς με την σειρά μας μόνο και μόνο για να μη μας καταβροχθίσουν.

Ασφαλώς αυτό είναι οδυνηρό και αντιφάσκει με τα αναρχικά μας αισθήματα. Τί μπορούμε όμως να κάνουμε; Ακόμη δεν έχουμε τη δύναμη να επιλέξουμε ορισμένες μορφές κοινωνικής ζωής και ν' απορρίψουμε άλλες, να επιλέξουμε τα είδη των ανθρώπινων σχέσεων που εναρμονίζονται περισσότερο με τις ιδέες μας. Από τη στιγμή που δεν θέλουμε να είμαστε μόνο μια σχολή φιλοσοφικών συζητήσεων αλλά και ένα επαναστατικό κίνημα, πρέπει να χρησιμοποιούμε τις μεθόδους που μας επιβάλλονται από την κατάσταση και που μας ώθούν να χρησιμοποιήσουμε οι πράξεις των εχθρών μας, μεθόδους που χρησιμοποιούν οι ίδιοι.

Μ' αυτήν την έννοια, μπορούμε να πούμε ότι οι αναρ-

χικοί κι οι επαναστάτες βρίσκονται σε νόμιμη θέση άμυνας κατά την εξέγερση τους ενάντια στην καταπίεση και την εκμετάλλευση. Οι καταπιεσμένοι κι οι εκμεταλλευόμενοι ποτέ δεν ασκούν πρώτοι βία, γιατί η πρωταρχική βία ασκείται από τους καταπιεστές και τους εκμεταλλευτές — ακριβώς γιατί η εκμετάλλευση κι η καταπίεση σμυστούν διαρκείς μορφές βίας πολύ πιο τρομακτικές από κάθε πράξη ατομικής εξέγερσης ή, ακόμη, από κάθε πράξη ενός εξεγερμένου λαού που εξάντλησε την υπομονή του. Όλοι γνωρίζουμε ότι ακόμη κι η αιματηρότερη επανάσταση δεν προσέλησε τόσο πολλά θύματα όσο ένας κοινός πόλεμος σύντομης διάρκειας, ή, ακόμη, όσο ένας μόνο χρόνος αθλιότητας της εργατικής τάξης.

Μπορούμε άραγε να συμπεράνουμε απ' αυτό ότι οι αναρχικοί αποδοκιμάζουν πάντα τη βία, εκτός από τις περιπτώσεις της αυτοάμυνας απέναντι στις μεμονωμένες και εφήμερες ατομικές ή συλλογικές επιθέσεις; Ούτε να το σκέφτεστε" και οποιοδήποτε θα επιθυμούσε να μας προσάψει μια τέτοια βλακώδη ιδέα είναι άσχετος και κακοπροαίρετος. Εξίσου όμως άσχετο και κακοπροαίρετο θα ήταν να υποστηριχθεί ότι είμαστε πάντοτε και με κάθε κόστος υπέρ της βίας. Η βία, πέρα από το ότι αντιφάσκει καθαυτή με τη φιλοσοφία του αναρχισμού, μας θλίβει γιατί προκαλεί δάκρυα και πόνο. Μπορεί να είναι αναγκαία η χρήση της, όμως, αν και θα ήταν αισχυρή αιδυναμία η καταδίκη της βίας την στιγμή που αυτή είναι απαραίτητη, θα ήταν επίσης κατακριτέα η χρήση της όταν είναι παράτολη, ανώφελη ή αντίθετη με τα συμφέροντα μας.

Συνοπτικά, και αυτό ισχύει για όλους τους επαναστάτες, δεν θα έπρεπε ποτέ να απαρνούμαστε την κρίση μας. Αν θέλουμε να εκδώσουμε μια εφημερίδα, ένα φυλλάδιο, να οργανώσουμε ένα συνέδριο ή μια συνάντηση, υπολογίζουμε πάντοτε, στην αρχή, αν αξίζει ο κόπος να σπαταλή-

ουμε χρόνο και χρήμα, και αποφαιζουμε θετικά όταν συμπεραίνουμε ότι τα πιθανά αποτελέσματα αξίζουν τον κόπο που απαιτείται για να επιτευχθούν. Γιατί, λοιπόν, δεν θα έπρεπε να χρησιμοποιήσουμε την ίδια διαδικασία λήψης αποφάσεων όταν το κόστος — όπως ορθώς σημειώνει ο Μαλατέστα — υπολογίζεται σε ανθρώπινες ζωές, για να δούμε αν το κόστος αυτό θα φέρει στο ελάχιστο, το ίδιο ή παρόμοιο αποτέλεσμα που θα έφερνε κάποια άλλη μορφή προπαγάνδας; Ασφαλώς στα ερωτήματα αυτά δεν είναι δυνατόν να υπολογίσουμε ακριβώς τα υπέρ και τα κατά κάθε ενέργειας: όμως, οι παραπάνω σκέψεις διατηρούν την σπουδαιότητα τους αναλογικά: ως γενικός κανόνας, η λογική θα έπρεπε να είναι προτιμότερη από το τυχαίο ή το παρόλογο.

Για να θέσω ένα παράδειγμα, αν σ' οποιαδήποτε δεδομένη στιγμή ήταν απαραίτητο, για τον θρίαμβο της επανάστασης, να πυρπολήσω μια βιβλιοθήκη, εγώ, που αγαπώ τα βιβλία, θα το θεωρούσα έγκλημα να αντιπαχθώ σε μια τέτοια ενέργεια, μολονότι θα θεωρούσα συμφορά αυτήν την πυρπόληση. Η βία του ριζοσπάστη, ανεξάρτητα από το πόσο αμειλικτη μπορεί να είναι, ασκείται πάντοτε καλοπροαίρετα: «Διαπράττει ωμότητες με βαθύτατη συμπόνοια», λέει, ο Χουάν Μπόβιο. Παρομοίως, η αγάπη είναι ο οδηγός του γιατρού όταν χειρουργεί έναν ασθενή. Τι θα λέγαμε όμως για τον χειρουργό εκείνο που θα εγγείριζε απλώς για την απόλαυση της εγγείρισης;

Για να θέσω ένα καταλληλότερο παράδειγμα, στη Ρωσία, όλες οι επιθέσεις κατά της κυβέρνησης, κατά των αντιπροσώπων της και των υποστηρικτών της θεωρούνται δικαιολογημένες ακόμη και από τους αντιπάλους μας και τους μετριοπαθέστερους παρτιζάνους μας — ακόμη κι όταν τραυματίζονται αθώοι. Οι ίδιοι όμως άνθρωποι θα αποδοκίμαζαν αυτές τις ενεργείες αν διαπράττονταν αδιάκριτα ενάντια σε ανθρώπους που περπατάνε στο δρόμο, που τη-

γαίνουν στο θέατρο ή κάθονται στο καφεενείο.

«Η νέα κοινωνία δεν πρέπει ν' αρχίσει με μια χυδαία πράξη» είπε ο Νικόλα Μπαρμπάτσι στην αξεχάστη δήλωση του μπροστά στο στρατοδικείο. Θα ήταν χυδαίο να εγκληματεί κανείς παρακινούμενος από μια συναισθηματική έκρηξη την στιγμή που απαιτείται επαναστατική δράση: θα ήταν όμως εξίσου λάθος να ελπίζουμε στον θρίαμβο μιας βίαιης επανάστασης που διέπεται από το μίσος, και η οποία, όπως έδειξε σ' ένα άρθρο του ο Μαλατέστα πριν από 12 ή 14 χρόνια, θα μας οδηγούσε σε μια νέα τυραννία ακόμη κι αν καλυπτόταν με τον μανδύα της αναρχίας.

Η ΒΙΑΙΗ ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ

Ένας από τους λόγους που η επαναστατική, και συγκεκριμένα η αναρχική προπαγάνδα δεν εισακούγεται και δεν πείθει τόσο εύκολα είναι γιατί χρησιμοποιεί μια μορφή και μια γλώσσα τόσο προσβλητική ώστε αντί να προκαλεί την συμπάθεια, την απωθεί — και μαζί μ' αυτή απωθεί και το ενδιαφέρον όλων την ακούνε.

Θυμάμαι την πρώτη φορά που το βλέμμα μου έπεσε πάνω σε αναρχικά περιοδικά: το ύφος τους, αντί να με πείσει, με ενόχλησε, και πιθανώς δεν θα γινόμουν ποτέ αναρχικός αν — πέρα από την αναγνώση περιοδικών — δεν ανανεωνόταν το ενδιαφέρον μου από την καλοπροαίρετη συζήτηση μ' έναν φίλο μου και από την προσεκτική ανάγνωση βιβλίων και φυλλαδίων με ήπια, σοβαρή και μη μοχθηρή φρασεολογία. Θυμάμαι, επίσης, ότι αυτό που τράβηξε την προσοχή μου και προκάλεσε την συμπάθεια μου για τον αναρχισμό ήταν ακριβώς η προσβλητική γλώσσα με την οποία επιτίθεντο σ' αυτόν οι αστοί συγγραφείς κάθε απόχρωσης κατά την περίοδο 1892—93.

Διαβάζοντας εκείνες τις βίαιες φρασεολογικές επιθέσεις ένοιωσα την ανεπάρκεια των επιχειρημάτων των εξουσιαστών ήταν αυτή ακριβώς η αθλιότητα της επιχειρηματολογίας ενάντια στον αναρχισμό που με έπεισε απ' ενός για το έλλογο της ελευθεριακής θεωρίας, και απ' ετέρου ότι, όταν η προπαγάνδα στοχεύει περισσότερο να πείσει παρά

να αποθαρρύνει, τότε, όσο πιο φτωχό είναι ένα επιχειρήμα τόσο πιο προσβλητική είναι η γλώσσα. Έκτοτε, κάθε φορά που εμπλέκομαι σε μια πολεμική δεν νιώθω ποτέ πιο σίγουρος για τον εαυτό μου απ' όσο όταν μου επιτίθενται χυδαία: «Εξοργίστηκες; Είναι γιατί κάνεις λάθος», συνηθίζω να λέω στον εαυτό μου όταν σκέπτομαι τον αντίπαλο μου.

Κι αυτό που μ' ευχαριστεί είναι ότι η δική μου συμπεριφορά επιδεικνύεται από όλους τους πιο αξιολογούς και με επιστημονική μόρφωση και καλλιεργημένους αναρχικούς, και καταδεικνύεται από την αποτελεσματικότητα της προπαγάνδας τους. Ενθουσιούμενος την έκδοση της *La REVOLTE*, ο Πιότρ Κροπότκιν σημειώνει:

«Το περιοδικό μας είχε συνηθισμένη μορφή αλλά επαναστατικό περιεχόμενο... Τα σοσιαλιστικά περιοδικά κατανοούν συχνά ιεραριότητες για τις υπάρχουσες συνθήκες... η αθλιότητα, η δυστυχία κ.λπ. περιγράφονται με έντονα χρώματα. Για να καταπολεμήσουν τα καταθλιπτικά αισθήματα που δημιουργούν αυτές οι θρηνωδίες, προσφεύγουν συνεχώς στην μαγεία των βίαιων εκφράσεων, με τις οποίες επιχειρούν να ενθαρρύνουν τους αναγνώστες τους... Πιστεύω αντίθετα, ότι ένα επαναστατικό περιοδικό πρέπει πάνω απ' όλα να καλωσορίζει τα προμηνύματα που συνθέτουν παντού το πρελούδιο της έλευσης μιας νέας εποχής, την γέννηση νέων μορφών κοινωνικής ζωής, την επέκταση της εξέγερσης ενάντια στους πολιούς θεσμούς... Αυτό που κάνει τον εργάτη να νιώθει ότι η καρδιά του χτυπά στον ίδιο ρυθμό με την καρδιά της ανθρωπότητας σ' ολόκληρο τον κόσμο, αυτό που συμβάλλει στην εξέγερση ενάντια στην υλική αδικία σε μια προσπάθεια να δημιουργήσει νέες κοινωνικές συνθήκες, αυτό υποστηρίζω ότι θα έπρεπε να είναι η κύρια αποστολή ενός επαναστατικού περιοδικού.»

Δεδομένου ότι αντικειμενικός σκοπός της προπαγάνδας

είναι να πείθει, είναι απαραίτητο να γνωρίζει κανείς πώς να χρησιμοποιεί την κατάλληλη γλώσσα. Θυμάμαι έναν Γάλλο αναρχικό, ο οποίος, σε άρθρα, σε συνέδρια, ακόμη και σε διαπροσωπικές συζητήσεις, αρχίζει προσφωνώντας τους αντιπάλους του «κτνη», είτε αυτοί είναι ποπάδες, επιχειρηματίες, ρεπουμπλικάνοι, είτε σοσιαλιστές ή ακόμη και αναρχικοί που δεν συμπερίζονται τις απόψεις του. Φαίνεται να είναι αντίπαλο μας να μας απειλεί τόσο χυδαία. Αν αυτό δεν οδηγήσει σε γρονθοκοπήματα, είναι τουλάχιστον οίγουρο ότι ποτέ δεν θα μας πεισει, ακόμη κι αν έχει με το μέρος του όλα τα δίκια του κόσμου.

Θα έπρεπε λοιπόν να φορέσουμε γάντια για να αγωνιστούμε ενάντια στους εχθρούς μας και σ' αυτούς που εξαποτούν το κοινό; Ασφαλώς όχι, αλλά εξακολουθεί να είναι προτιμότερη η χρήση της λεκτικής βίας παρά της μη λεκτικής. Σίγουρα οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται πλέον αρκετά και μισούν τους καταπιεστές τους, έτσι δεν είναι ανάγκη να φοβόμαστε να μιλήσουμε. Σε ορισμένες περιπτώσεις θα ήταν ευτελές και επικίνδυνο να κατασιγάσουμε την αγανάκτηση μας. Αλλά το να είμαστε πάντοτε αγανακτισμένοι, σ' οποιαδήποτε περίπτωση, ακόμη κι όταν μιλάμε για τον ιστορικό υλισμό, τον ατομικισμό ή την συσσώρευση του κεφαλαίου, είναι παιδαριώδες και κινδυνεύουμε να μην μας παίρνουν στα σοβαρά οι αντίπαλοι μας, συνηθισμένοι όπως είναι στις υπερβολές της φρασεολογίας, η οποία τελικά χάνει εντελώς την αποτελεσματικότητά της.

Γνωρίζω ορισμένες σχετικά ελεύθερες χώρες όπου η γραπτή προπαγάνδα δεν εμποδίζεται κι όπου οι πιο αχαλίνωτες φαντασιώσεις, μαζί με την πιο επιθετική φρασεολογία που είναι πρόσφαρη σ' όποιον θέλει να επιτεθεί στην «εδωχθή αστική τάξη», μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε μια επίθεση ενάντια σ' όλον τον κόσμο. Η αστυνομία των χωρών αυτών δεν έχει λόγους να ανησυχεί, γιατί αυτοί που γράφουν με τέτοιο μένος εξαντλούν σύντομα ολόκληρο το

οπλοστάσιο της βίαιης ρητορικής τους και δεν επηρεάζουν καθόλου τους αναγνώστες τους. Το χειρότερο είναι ότι, όταν φθάσει η ώρα που να πραγματοποιηθεί η ανάγκη να υψώσουν τον τόνο της φωνής τους σε άρθρα και συζητήσεις, οι συγγραφείς κι οι ρήτορες αυτοί είναι ανίκανοι να δημιουργήσουν την παραμικρή εντύπωση σ' ένα κοινό που έχει ήδη βαρεθεί την δηκτικότητά τους. Και τότε η προπαγάνδα χάνει τα 3/4 της αξίας της.

Είμαστε συχνά οξείς στην προπαγάνδα μας, όχι για να πείσουμε αλλά μάλλον για να καταβάλουμε τους αντιπάλους μας ή για να προβούμε σε μια «χαρτωμένη» λογοτεχνική χειρονομία. Αυτό συνέβη και με τον Τεγιάντ, ο οποίος έγραφε αξιοθαύμαστες πεζές και έμμετρες απολογίες για κάθε φυσικά βίαιη πολιτική επίθεση, και ο οποίος, όμως, άλλαξε στάση μετά από φυλάκιση ενός χρόνου και έγινε μέλος του εθνικιστικού κόμματος, γιατί αν εξακολουθούσε την αναρχική απολογητική, αυτό θα είχε άσχημες συνέπειες για τον ίδιο.

Η «χαρτωμένη χειρονομία» μπορεί να είναι καλή και χρήσιμη — μόνο, όμως, όταν την κάνουμε με εντιμότητα και αξιοπρέπεια, όταν η θρασύτητα μας στοχεύει άμεσα τον εχθρό, κι όταν αναλαμβάνουμε και την ευθύνη για αυτήν. Τότε τα λόγια γίνονται πράξη και οδηγούν στην προπαγάνδα με την πράξη. Πολλές φορές έχουμε δει ότι, όταν οι αναρχικοί που θεωρούνται άπολμοι βρεθούν στην κατάλληλη περίπτωση, γίνονται ήρωες μπροστά στις εξοφολόγες ή στα δικαστήρια, ενώ αντίθετα έχουμε δει πολλούς τρομερούς φωνακλάδες να σκαπαίνουν μπροστά στον κίνδυνο, ή, ακόμη χειρότερα, να γελοιοποιούνται, όπως μερικοί από τους πιο φανατικούς εκδότες του *Sempre Avanti*, του *Liorna*, και του *Ordine* του Τορίνο, οι οποίοι το 1893—1894 έγραφαν με τον δυναμότη πλάι τους, αλλά όταν οδηγήθηκαν στο δικαστήριο αποκήρυξαν τον αναρχισμό, προσκάλυσαν τον ποιτά της ενορίας για να πιστοποιήσει

τον καλό τους χαρακτήρα, ακρού προηγουμένως κοινωνήσαν ευλαβικά, και αποκάλεσαν τους εαυτούς τους εξελικτικούς Σπενσερικούς αναρχικούς, κι άλλα ακόμη χειρότερα. Όταν η βίαιη φρασεολογία έχει καλλιτεχνικές αρετές ή ένα κατά βάση αωστό περιεχόμενο, είναι λιγότερο βλαβερή στην συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων, όμως, οι βιαιότερες δηλώσεις εκφέρονται μ' ένα λεξιλόγιο που προκαλεί γέλια ή δάκρυα.

Φυσικά, τα προηγηθέντα θα πρέπει να διαβαστούν με προσοχή, ακρού, δυστυχώς, σ' ορισμένους κύκλους, η οξεία γλώσσα στην προπαγάνδα και την πολεμική έχει γίνει τόσο συνηθής ώστε πολλοί την θεωρούν επιβεβλημένη και θα προσβληθούν από τα λεγόμενα μου. Δεν αναφέρομαι όμως σ' αυτούς τους θαρραλέους και πιστούς συντρόφους, ή, καλύτερα, ναι, σ' αυτούς αναφέρομαι, για να τους πείσω όμως για τα προηγούμενα γεγονότα — ότι, δηλαδή, είναι επιζήμιο για την διάδοση των ιδεών μας να εμμένουμε σε ανεπαρκείς και βλαβερές μεθόδους. Εάν σκεφτούν λογικά όσοι διαβάζουν αυτά που λέω, δεν θα εννοηθούν επειδή ξύνω πηλές. Αναμφίβολα, θα προκαλέσω αυτούς τους λίγους που γνωρίζουν ότι προσφέρουν κακό έργο με ανομολόγητο σκοπό την προσωπική τους ματαιοδοξία ή επιτυχία ή ψευτοεπαναστατική δόξα.

Αληθεύει ότι πολλοί απ' αυτούς που μιλούν ηχηρά γνωρίζουν επίσης και πώς να εργάζονται αποτελεσματικά και υπάρχουν κι αυτοί που δεν περιορίζονται στη χρήση μιας μετριοπαθούς φρασεολογίας αλλά είναι και μετριοπαθείς στην ουσία, στις πράξεις. Θαυμάζω τους μεν και περιφρονώ τους δε, και νιώθω κοντύτερα στους πρώτους ακόμη κι αν μας χωρίζουν διαφορές σε θέματα θεωρίας ή τακτικής. Εξακολουθεί όμως ν' αληθεύει ότι θα έπρεπε να ενεργούμε δίχως να ξεχνάμε τον σκοπό.

Στόχος της προπαγάνδας και της πολεμικής είναι να πείθει. Έτσι, λοιπόν, δεν μπορούμε να πείσουμε χρησιμο-

ποιώντας βίαιη φρασεολογία, προσβολές και ύβρεις, αλλά μάλλον με την ευγένεια και το παράδειγμα της στάσης μας και των πράξεών μας. Μόνο όταν μια δύναμη που μας απειλεί ή μας καταπιέζει, τοποθετήσει ένα υλικό εμπόδιο στο δρόμο μας, ένα εμπόδιο που δεν μπορούμε να υπερπηδήσουμε δίχως να κατακλύσουμε στη βία — είτε αυτό είναι η παρεμπόδιση της προπαγάνδας μας, είτε ένα εμπόδιο στο κίνημα μας, είτε ο βόναυσος περιορισμός της ελευθερίας και της ευημερίας μας - μόνο τότε η χρήση της βίας είναι έλλογη τότε, όμως, το να είσαι «βίαιος» στα λόγια θα ήταν πολύ γελοίο. Επί παραδείγματι, θα έλεγα ότι είναι γελοίο να προσπαθούμε να πείσουμε τους ανθρώπους χρησιμοποιώντας βία, όπως ακριβώς γελοίο θα ήταν να προσπαθήσουμε να καταστήσουμε νικηφόρο μια επανάσταση με γραπτά ή προφορικά επιχειρήματα.

Σύμφωνα με όσα είπα έως τώρα, δεν είναι δειλοί όλοι όσοι κραυγάζουν με βιαιότητα, όπως δεν είναι φτιαγμένοι από την σόφρα του ήρωα όλοι αυτοί που μιλούν με ήπιους τόνους' όμως η ζημιά που προκαλούν οι συνήθειες των πρώτων στην προπαγάνδα μας είναι απείρως μεγαλύτερη από την ζημιά που προκαλούν οι συνήθειες των δεύτερων. Αν αύριο, την στιγμή του υλικού αγώνα, αποδεικνύονται δειλοί αυτοί που δεν κάνουν τον ιεροκήρυκα και δεν περνούν για σκληροί, αυτό θα ήταν μεν κακό αλλά θα ήταν ένα κακό που δεν θα έλκυε την προσοχή. Αν όμως αποδεικνύονταν δειλοί αυτοί που ρητορεύουν για τα βάσιμα και προκαλούν την αντιπάθεια όλων διακρωνούν μαζί τους, αυτό θα ήταν καταστροφικό. Και ο λαός και οι αντίπαλοι μας θα είχαν ευνόητους λόγους, εκ πρώτης όψεως, να μην μας πάρουν στα σοβαρά.

Αληθεύει ότι τα ωμά λόγια που σε ήσυχους καιρούς είναι ένα ηθικό χαστούκι στο πρόσωπο, στην πράξη γίνονται απαραίτητα όταν βρισκόμαστε αντιμέτωποι με ένα γεγονός που προκαλεί την αγανάκτηση ή την αντίθεση μας στην

παραδεδεγμένη ατιμία. Όμως, τα σκληρά λόγια διαμαρτυρίας και το ηθικό χαστούκι στο πρόσωπο είναι τόσο πιο αποτελεσματικά όσο λιγότερο χρησιμοποιούνται.

Καλύτερα να προσπαθείτε να χρησιμοποιείτε ήπια γλώσσα, η οποία βασικά εκφράζει αυτό που θέλετε να πείτε ασυμβίβαστα και πληρέστερα, και να προσπαθείτε να εθίσετε τους αναγκωστές σας στην ήπια μορφή πολεμικής. Τότε, όταν έχετε λόγους να υψώσετε τον τόνο της φωνής σας, θα δείτε ότι γίνεστε καλύτερα κατανοητοί απ' ό,τι αν ουρλιάζατε διαρκώς σαν δαίμονες.

Στην προπαγάνδα είναι πάντοτε απαραίτητο να αγγίζουμε την χορδή που πάλλει την ανθρώπινη καρδιά, κι αυτό θα είναι δύσκολο εάν εθίσετε το πνεύμα σας στη βία. Μετά την πρώτη εντύπωση ακολουθεί η συνήθεια. Μοιάζει μ' αυτόν που αρχικά εντυπωσιάζεται πάρα πολύ από τον κρότο ενός πιστολιού, αργότερα όμως δεν ταράζεται ούτε στο ελάχιστο όταν βρεθεί σε ακτίνα βολής. Και είναι ανάγκη να παροτρύνουμε αδιάκοπα ώστε να έλκουμε την προσχή στα επιχειρήματά μας.

Μπορεί κανείς δικαίως να παρατηρήσει ότι ζούμε μέσα σ' ένα τόσο βίαιο και φρικτό [Σ.τ.Μ.: κοινωνικό] περιβάλλον ώστε δεν είναι δυνατόν να διατηρούμε πάντοτε την επιθυμητή ηρεμία. Κανείς δεν διακρυνεί" οι παρατηρήσεις μου έχουν αξία αποδεικνύοντας μόνο για όσους είναι ακροαωμένοι στην προπαγάνδα. Παρομοίως, αληθεύει ότι υπάρχουν θεσμοί και πρόσωπα στα οποία δεν είναι δυνατόν να δείξουμε ανοχή, ενάντια στα οποία έχουμε το ιερό καθήκον να αγωνιστούμε «χωρίς σεβασμό και χωρίς αβρότητες», όπως λέει ο ποιητής μας. Επί παραδειγματι, όταν αναφέρεται κανείς στην κυβέρνηση θα ήταν ανόητο να ψάχνει για ευφημισμούς.

Η αλήθεια είναι ότι, όταν μιλά κανείς με άσχημο τρόπο για τους πάμπωχους ανθρώπους, πρέπει απαραίτητα να είναι πολύ προσεκτικός και να μην τους αποδίδει ενέργειες

που ποτέ δεν διέπρωξαν, ώστε να μην τους δίνει την ακρομή να διαμαρτυρηθούν και να διακηρύξουν την καλωσύνη τους και την αξιοπρέπεια τους. Με την υπέρμετρη προτίμηση στις υπερβολές αυτού του είδους, δώσαμε το δικαίωμα στους αντιπάλους μας να λένε: «Βρέχει. Είναι λάθος της κυβέρνησης!» Όλες όμως οι κυβερνήσεις, μολονότι δεν ευθύνονται για την βροχή, προκαλούν πολύ πιο μεγάλη ζημιά και δεν είναι ανάγκη να φοβάται κάποιος να τους επιτεθεί. Κανείς δεν μπορεί ποτέ να επιτεθεί αρκετά στις κυβερνήσεις, στους παπάδες και στα αφεντικά, και αν η βίαση προπαγάνδα και πολεμική ασκεΐται αποκλειστικά εναντίον τους, τότε δεν χρειάζεται να επιτωθεί τίποτε άλλο, αρκείστετε απλώς σ' ότι ήδη ανέφερα.

Όμως η «βία» της γλώσσας στην προπαγάνδα και την πολεμική, η «βία» του γραπτού και προφορικού λόγου, η οποία κατά καιρούς οδηγεί δυστυχώς στη φυσική βία ενάντια σε άτομα, η «βία» που πάω απ' όλα αποδοκιμάζω, είναι αυτή που χρησιμοποιείται ενάντια σ' άλλες προοδευτικές οργανώσεις λιγότερο ή περισσότερο επαναστατικές, δεν έχει σημασία, που συγκροτούνται από ανθρώπους που τους καταπιέζουν και τους εκμεταλλεύονται όπως κι εμείς, ανθρώπους σαν κι εμάς που επιθυμούμε να επιφέρουν θετικές αλλαγές στην σημερινή κοινωνικο-πολιτική κατάσταση. Αυτές οι οργανώσεις, που εποφθαλιούμε την εξουσία, όταν αναρχηθούν σ' αυτήν θα γίνουν αναμφίβολα εχθροί των αναρχικών. Καθώς όμως αυτό απέχει πολύ ακόμα από το σήμερα, καθώς οι προθέσεις τους μπορεί να 'ναι καλές και θέλουν επίσης να απαλλαγούν από πολλά κακά τα οποία θέλουμε κι εμείς να εξαλείψουμε, και καθώς έχουμε πολλούς κοινούς εχθρούς ενάντια στους οποίους θα έπρεπε, ίσως, να διεξαγάγουμε περισσότερες από μια μάχες, είναι άωφελο — αν όχι επιζήμιο — για τα συμφέροντά μας να τους μεταχειριστόμαστε άσχημα, δεδομένου ότι αυτό που μας χωρίζει σήμερα είναι η διαφορά από-

ψων/ και το να μεταχειριζόμαστε όχημα κάποιον επειδή δεν σκέφτεται ή δεν δρα σαν κι εμάς αποτελεί μεγάλο θράσος, μια αντικοινωνική πράξη.

Η προπαγάνδα και η πολεμική που στρέφονται ενάντια στα μέλη των άλλων οργανώσεων θα έπρεπε, για να τα προσελκύσει, να τα πείσει για την αξία της συλλογιστικής μας. Ό,τι αναφέραμε σε γενικές γραμμές, ότι αυτοί που δέχονται κακή μεταχείριση πείθουν τον εαυτό τους ότι είναι κακοί, ισχύει κυρίως για τα ακρομοιώσιμα στοιχεία — τους νέους, τους εργάτες, τα ήδη ακρυπνωμένα μυαλά, αυτούς που ήδη πορεύονται στο δρόμο προς την αλήθεια. Ο αντίκτυπος της κακομεταχείρισης μάλλον βραδύνει παρά συντομεύει την πορεία αυτή. Μερικοί από τους ηγέτες αυτών των οργανώσεων μπορεί να είναι προδότες, πέντε μου όμως, είμαστε σίγουροι ότι δεν υπάρχουν και στις δικές μας γραμμές άτομα που κάνουν την ίδια δουλειά; Μήπως θα έπρεπε να επιθεθούμε σ' όλους, να τους βάλουμε στο ίδιο τσουβάλι την στιγμή που αυτό που θέλουμε είναι να επιθεθούμε σ' όσους δουλεύουν προδοτικά κι όχι σε κάθε μέλος της οργάνωσης; Ασφαλώς πολλές από τις πεποιθήσεις των οργανώσεων αυτών είναι εκφυλισμένες, για να καταδείξουμε όμως το λάθος τους δεν χρειάζεται να τους βρούμε ορισμένες από τις μεθόδους τους είναι επιζήμιες για τον επαναστατικό σκοπό, ενεργώντας όμως διαφορετικά, με τον δικό μας τρόπο και χρησιμοποιώντας το παράδειγμα και λογικά επιχειρήματα, θα τους δείξουμε ότι οι δικές μας μέθοδοι είναι καλύτερες.

Αυτό που με οδήγησε στο να εκφράσω στιδήποτε επίωθνε σ' αυτό το φυλλάδιο, ήταν ένα φαινόμενο που παρατήρησα στο δικό μας κίνημα. Έχουμε εθιστεί τόσο πολύ στο να κραυγάζουμε για στιδήποτε, ώστε έχουμε χάσει σιγά-σιγά την εκτίμηση μας για την αξία των λέξεων και για το διαφορετικό νόημα της κάθε μιας. Τα ίδια υποτιμητικά επίθετα χρησιμοποιούνται αδιάκριτα ενάντια σε πα-

τά, σε μοναρχικό, σε ρεπουμπλικάνο, σε σοσιαλιστή, ακόμη και σ' εκείνους τους αναρχικούς που έχουν την ατυχία να μην σκέφτονται σαν κι εμάς — κι αυτό είναι ένα βασικό ελάττωμα.

Χωρίς να θέλω να αναφερθώ επί μακρόν στις αμέτρητες φορές που έχω ακούσει τις λέξεις «παραισληπτής», «κληρικοί», «τρελοί», «δειλοί» κι άλλες παρόμοιες αβρόπτητες ανάμεσα σε καλούς συντρόφους, θα είναι αρκετό να δώσω ένα παράδειγμα που βρήκα (και παραθέτω μετά βδελυγμίας) σ' ένα περιοδικό που αυτοαποκαλείται «αναρχικό». Στη στήλη αλληλογραφίας υπάρχει το γράμμα ενός ανταποκριτή ονόματι «Φουλάνο» δεν είναι το πραγματικό του όνομα), ο οποίος υπόσχεται ότι «στο επόμενο συνέδριο των κοινωνικών αναρχικών, στη Ρώμη, θα τους ρίξει βομβά.» Αυτό θα πενούσε σαν ένα αστείο, ένα αρρωστημένο — ασφαλώς — αστείο, αν ολόκληρο το περιοδικό δεν αποτελούσε ένα πιστοποιητικό αυτής της μνησικακής και σχεδόν ξεχειλιζουσας από μίσος φράσης.

Είναι κοινός τόπος ότι οι φιλονικίες μεταξύ αδελφών αποτελούν ένα πολύ συνηθισμένο φαινόμενο...κι αυτό οδηγεί σε μια άθλια αδελφική σχέση. Θέλω να εναντιωθώ σ' αυτές τις θλιβερές και οδυνηρές μεθόδους. Στα μάτια μου, ως μόνη κατάλληλη μέθοδος φαντάζει η μη προσφυγή σε προσβολές ή, το πολύ, να περιοριζόμαστε στο να εκθέτουμε αυτούς που χρησιμοποιούν βίαιη γλώσσα ή που έρχονται για να σπείρουν σύγχυση και διχόνοια στο κίνημα μας.

Εξακολουθώ να πιστεύω ότι θα ήταν καλύτερα να προσπαθήσουμε να γνωρίσουμε ο ένας τον άλλον, και πάνω απ' όλα να εργαστούμε δίχως να ξεχνάμε το γεγονός ότι έχουμε απέναντι μας τους εχθρούς μας, τους αληθινούς εχθρούς μας που περιμένουν κάποια στιγμή αδυναμίας μας για να μας επιθεθούν. Στην περίπτωση των οργανώσεων αυτών όπου η δράση ουσιαστικά τον μόνο λόγο ύπαρξης τους,

είναι περισσότερο από κάθε άλλη φορά λογικό να επιιωθεί ότι η τεμπελιά είναι το χειρότερο ελάττωμα — και η διχόνοια το πρώτο.

Συχνή είναι, ιδιαίτερα απ' αυτούς που ειδικεύονται στην χρήση της γραφίδας, η προσβλητική μεταχείριση συντρόφων ή φίλων μας άλλων οργανώσεων με παρόμοιους με τους δικούς μας σκοπούς — ο πιο χυδαίος τρόπος μεταχείρισης που μάλλον δεν είναι κι ο χειρότερος. Πόσα δηκτικά σχόλια γίνονται με ενσυνείδητη καικεντρέχεια, πόσες εκλεπτυσμένες ειρωνίες, πόσοι σαρκασμοί, πόση χλεύη χρησιμοποιούμε μερικές φορές για να κατατροπώσουμε έναν αντίπαλο! Τα «όπλα» αυτά χρησιμοποιούνται κυρίως όταν γνωρίζουμε ότι δεν έχουμε δίκιο, όταν η συνείδηση μας μας λέει ότι επιπυθέμεθα σε κάποιον που δεν αξίζει τέτοιαις μεταχείρισης αλλά, αντιθέτως, αξίζει τον έπαινό μας. Τότε, και για να φανεί ανώτερη, η προπαγάνδα γίνεται διπλά καταστρεπτική γιατί όχι μόνο δεν πείθουμε το άτομο στο οποίο επιπυθέμεθα αλλά σηδιάζουμε κι όσους το εκτιμούν.

Άλλη μια δυσάρεστη συνέπεια της κριτικής ή της πολεμικής εναντίον κάποιου, είναι το να υποτίθεται εξ αρχής η ύπαρξη κακής πίστης. Φυσικά, όταν έχουμε να κάνουμε με, «κάποιον που ενεργεί προδοτικά, δεν θα πρέπει να φοβόμαστε να το πούμε. Για να συμπεριφερθούμε όμως σε κάποιον σαν να πρόκειται για κακόπιστο, πρέπει απαραίτητως να παρουσιάσουμε στον καθένα αδιάσειστες αποδείξεις. Θα αρκούσε η παρουσίαση τέτοιων αποδείξεων για να βάλουμε με κόσμιο τρόπο ένα τέλος σ' αυτήν την πολεμική. Και αν η απόδειξη δεν είναι αυταπόδεικτη και δεν υπάρχει απόλυτη βεβαιότητα, θα ήταν λάθος να βιάσουμε μια χυδαία πολεμική σε αόριστες και απλές υποθέσεις. Είναι προτιμότερο, ακόμη κι αν κανείς υποπτεύεται το αντίθετο, να υποθέτει την ύπαρξη καλής πίστης στους αντιπάλους του' όμως, δεν πρέπει να διαστάζει να τους δια-

ολοστέλνει όταν η καικοπιστία τους γίνεται μετέπειτα φανερή.

Σε γενικές γραμμές, όταν καταπιάνεται κανείς με την προσηλυτιστική προπαγάνδα ή πολεμική, είναι απαραίτητο να συζητά στη βάση της αμοιβαίας αποδεκτής καλής πίστης, δεδομένου ότι σκοπός είναι να πεισθεί ο μεγαλύτερος δυνατός αριθμός ακροατών που συμποθούν τον αντίπαλο. Αν συζητώ με τον ηγέτη ενός πολιτικού κόμματος για την κατακτηση της εξουσίας, γνωρίζω κάλλιστα πόσο δύσκολο θα είναι να τον πείσω αυτό όμως που μ' ενδιαφέρει κυρίως είναι να ακούσουν οι οπαδοί του αυτά που εγώ λέω.

Επιπλέον, πρέπει να μεταχειριζόμαστε με σεβασμό τις ιδέες των άλλων και τους φορείς αυτών των ιδεών όταν συζητάμε γι' αυτές και γι' αυτούς με ανθρώπους που δεν γνωρίζουμε. Φανταστείτε ότι συζητάμε με αναρχικούς από άλλα μέρη. Τι θα έλεγαν αν τους μεταχειριζόμασταν σαν ηλίθιους και προδότες, βαισιασμένοι σε μια αυθαίρετη ερμηνεία ενός μεμονωμένου γεγονότος, ή σε μερικές φράσεις που επώθησαν για μας, ή σ' ένα άρθρο ενός περιοδικού κ.λπ.; Συνοψίζοντας, τι θα έλεγαν αν τους μεταχειριζόμασταν όχι σαν ειλικρινείς συντρόφους αλλά, μάλλον, σαν κακοπροαίρετους αντιπάλους, τους οποίους θέλουμε να δυσφημάσουμε και να κατατροπώσουμε; Θα έλεγαν ότι είμαστε ανίδεοι, καικεντρεχείς, και αδιάλλακτοι άνθρωποι που θέλουμε να πνίξουμε τη φωνή όσων δεν σκέφτονται σαν κι εμιάς. Θα έλεγαν ότι, λόγω ενός προεξάρχοντος κυριαρχικού πνεύματος και μιας επιθυμίας οπλίωσης της υπόληψης τους, θέλουμε μάλλον να τους δυσφημίσουμε παρά να τους πείσουμε.

Και, δεδομένου ότι αναφερόμαστε στη βίαση γλώσσα, ας αναφερθούμε — λίγο πριν το τέλος — σ' αυτό που δεν κατευθύνεται ενάντια σ' άτομα αλλά ενάντια σε ιδέες, και το οποίο μπορούμε να ορίσουμε ως «ρητορική βία».

Όταν κάνουμε μια προπαγάνδα, συνηθίζουμε, για να κάνουμε μεγαλύτερη εντύπωση, να μιλάμε και να γράφουμε με παραστατικό τρόπο διαμέσου της αντίθεσης, της υπερβολής και της παρομοίωσης. Είναι μια φυσική μέθοδος, την οποία πρέπει να χρησιμοποιούμε όταν απευθυνόμαστε σε άτομα ακαλλιέργητα ή άτομα με απλό νου και συνεπώς ευεπηρεάστα, και στα οποία μπορούμε να ενσταλάξουμε τις ιδέες μας παραστατικότερα και βαθύτερα διαμέσου της αναπαραστατικής ρητορικής μάλλον, παρά της ψυχρής και μαθηματικής συλλογιστικής.

Η σκοπιμότητα όμως αυτή ενέχει έναν κίνδυνο. Ενώ όλοι μας έχουμε μια φυσική τάση να διογκώνουμε μέχρι υπερβολής τα επιχειρήματα και τις μεταφορές όταν γράφουμε ή μιλάμε για πράγματα που μας εξάπτουν, η ίδια αυτή διόγκωση εξουδετερώνει ορισμένες φορές την δύναμη του λόγου μας. Ας γίνουμε σαφείς. Μου φαίνεται ότι εμείς οι αναρχικοί δεν πρέπει να κάνουμε τόσο πολλές διακρίσεις: οι μοναρχικές, οι θεοκρατικές, οι σοσιαλιστικές, οι ρεπουμπλικανικές κυβερνήσεις, για μας είναι σχεδόν ίδιες και οφείλουμε να τις πολεμάμε όλες. Αν όμως κάνουμε διακρίσεις, τότε δεν θα έπρεπε να τις κάνουμε υπέρ των χειρότερων μορφών διακυβέρνησης.

Εξ, αιτίας αυτού, κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι το κοσμικό ψέμα είναι χειρότερο από το θρησκευτικό. Το θρησκευτικό ψέμα είναι πάντοτε το πιο ισχυρό και πιο δηλητηριώδες απ' όλα' κατά κάποιο τρόπο είναι πολύ πιο καταστροφικό από το κοσμικό ψέμα, το οποίο, όχι εξαιτίας μιας εγγενούς αξίας αλλά λόγω μιας έμφυτης αδυναμίας είναι λιγότερο δηλητηριώδες. Ας εξηγηθώ: αν κάποιος υποφέρει από πονόδοντο, ασφαλώς δεν θα υποστηρίξει στα σοβαρά ότι αυτό είναι χειρότερο από μια αποπληξία. Σίγουρα καλό είναι να μην υποφέρει από κανένα από τα δύο, αν όμως πρέπει να γίνει κάποια διάκριση, τότε ολοφάνερα θα προτιμήσει τον πονόδοντο. Δεν συμ-

φωνείτε;

Αυτό είπε κι ο Μαλάτο αναφορικά με την Ρώσικη Επανάσταση, συζητώντας με μερικούς συντρόφους που από αγάπη για την υπερβολή υποστηρίζουν ότι τα πράγματα είναι χειρότερα στη Γαλλία απ' ό,τι στη Ρωσία. Αυτή είναι μια υπερβολή που συνεπάγεται αδιαφορία για το Ρωσικό κίνημα και αποχή από τις διαδηλώσεις που κάνουν οι διανοούμενοι και οι εργάτες, στο Παρίσι, υπέρ των Ρώσων επαναστατών. [Σ.τ.Α.Μ.: Οι γραμμές αυτές γράφτηκαν πριν οι Μπολσεβίκοι αποκτήσουν τον έλεγχο και προδώσουν την επανάσταση]. Αυτό που θα έπρεπε να ειπωθεί είναι ότι, αν η Γαλλική κυβέρνηση είναι πιο φιλελεύθερη από την Ρωσική, αυτό δεν οφείλεται στη δική της αξία αλλά στο γεγονός ότι ο Γαλλικός λαός ήξερε πώς να κάνει μια επανάσταση, μια Κομμούνα, και άρα έχει μάθει πώς να αντιστέκεται στην αντιδραστική βία. Αυτό που θα έπρεπε να ειπωθεί είναι ότι: Ευχόμαστε ο Ρωσικός λαός να μάθει καλύτερα από τον Γαλλικό τί να κάνει, και να το κάνει καλύτερα...

Ας αφήσουμε, λοιπόν, κατά μέρος τις ανώφελες υπερβολές, την ανώφελη προσβλητική συμπεριφορά και την αδελφοκτόνο πολεμική, κι ας αγωνιστούμε για κάτι άλλο, ανεξάρτητα από το πόσο λίγο μπορεί να είναι αυτό, αντί να χάνουμε χρόνο φλυαρώντας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. (Σημ. του Αμερικανού μεταφραστή) Η συλλογιστική του Ανρύ για την τρομοκρατία είναι διδακτική (και προκαλεί φρίκη):

«Έφερα μαζί μου στον αγώνα ένα βαθύ μίσος...

Έτσι, έφτιαξα μια βόμβα... Και τα αθώα θύματα; Σύντομα, έλυσα αυτό το πρόβλημα. Στο κτίριο όπου στεγάζεται η Εταιρεία Ορυχείων Καρμώ, διαμένουν αποκλειστικά αστοί' συνεπώς, δεν θα υπάρξουν αθώα θύματα. Το σύνολο της αστικής τάξης ζει από την εκμετάλλευση των δυστυχισμένων και πρέπει όλα τα μέλη της να πληρώσουν για τα εγκλήματα της...

Να γιατί χτύπησα στην τύχη και δεν επέλεξα τα θύματα μου...

Δεν θα κάνουμε εξαιρέσεις για τις γυναίκες και τα παιδιά των αστών, γιατί και αυτοί δεν κάνουν εξαιρέσεις για τις γυναίκες και τα παιδιά που αγαπάμε...

Δεκάρα δεν δίνω για την κρίση του καθενός σας... Ούτε αγνώω το γεγονός ότι υπάρχουν άνθρωποι που ισχυρίζονται ότι είναι αναρχικοί και που σπεύδουν να αρνηθούν την αλληλεγγύη τους στην προπαγάνδα με» την πράξη... Μια κι είναι πολύ δειλοί για να ριψοκινδυνεύσουν τη ζωή τους, απαρνούνται εκείνους που το κάνουν.»

2. (Σ.τ.Μ.) Όπερ έδει δείξαι.